

Helyrehozni a helyrehozhatatlant?

**A nem vagyoni kártérítés összegszerűségének megítélése
az egyes személyiségi jogok megsértése esetén**

Tudományos Diákköri Dolgozat

Jelige: „Hibiszkusz”

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ GONDOLATOK	3
I. GONDOLATOK A NEM VAGYONI KÁRRÓL	5
1. A jogintézmény fejlődése a XX. században	5
2. A nem vagyoni kártérítés hatályos törvényi szabályozása	9
3. A személyiségi jogok, mint a védendő jogtárgy	12
II. AZ ÖSSZEGSZERŰSÉG MEGÍTÉLÉSÉNEK PROBLÉMÁI	14
1. A jogintézményben rejlő ellentmondások	14
2. Az összegszerűségnél irányadó szempontok a bírói gyakorlatban ...	17
3. A fejlődés lehetséges irányai	20
III. NEM VAGYONI KÁRTÉRÍTÉS KONTRA SÉRELEMDÍJ SÉRELEMDÍJ, MINT MEGOLDÁS?!	24
IV. AZ EGYES SZEMÉLYISÉGI JOGSÉRTÉSEK FORINTOSÍTÁSA A BÍRÓI GYAKORLATBAN	28
1. Emberi méltósághoz való jog	28
2. Diszkrimináció tilalma	30
3. Jóhírnévhez való jog	33
4. Képmás és hangfelvétel védelme	35
5. Munkához való jog	39
ZÁRÓ GONDOLATOK	41
FELHASZNÁLT IRODALOM	43
JOGFORRÁSOK	45
MELLÉKLETEK	47

BEVEZETŐ GONDOLATOK

„Mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri, de a lelke kárt szenved?”-hangzik a mindenkit elgondolkodtató kérdés Máté evangéliumában, amely még kétezer év elteltével is aktuális.¹ A választ a jogásztársadalom kétezer éve keresi, segítségül hívva a nem vagyoni kártérítésnek nevezett jogintézményt, mint egyre univerzálisabb személyiségvédelmi eszközt.² Az elszenvedett személyiségi jogsérelem orvoslására szolgál a nem vagyoni kártérítés jogintézménye, amelynek a Polgári Törvénykönyv az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI. 1.) határozatát³ követően csak a kereteit adja meg az absztrakció legmagasabb fokán történő szabályozással.

Bár a terminológia megmaradt, annak definíciója, részletszabályai hiányoznak. Hatályos jogunkban nincsen egyetlen törvényi szabály sem, amely konkrét iránymutatásul szolgálhatna a jogalkalmazó számára annak eldöntésében, hogy a személyiségi jogokban megsértettek kára mekkora összegű kártérítéssel kompenzálható. Nincsenek tarifális szabályok sem, amelyek egyértelművé tennék a sérelmek típusonkénti osztályozását,⁴ ezzel könnyítve meg a döntés előtt álló bíró helyzetét.

A nem vagyoni kártérítés szabályaira mindezen visszasságok mellett különös fényt vet az a tény, hogy az új Polgári Törvénykönyv a személyiségi jogsérelmek esetén a nem vagyoni kártérítés helyett a sérelemdíjat kívánja bevezetni, mint vadonatúj jogintézményt. Miben különbözik egymástól a nem vagyoni kártérítés és a sérelemdíj? Mi indokolja a változtatás bevezetését? Alkalmas lesz-e ez a jogintézmény a nem vagyoni kártérítésben rejlő ellentéteket feloldására? A későbbiekben erre is igyekszem kitérni.

Dolgozatomban leginkább azt vizsgálom, hogy mi vezeti a bírókat a nem vagyoni kártérítés megítélése, illetve annak összegének meghatározása során. Milyen nagyságrendekben mozognak a megítélt kártérítési összegek a személyiségi jogi perekben? Arra is szeretnék választ kapni, hogy egységes-e a kérdés megítélése kapcsán a bíróságok ítélkezési gyakorlata. Az ítélkezés alapját a korábbi bírósági döntések képezik,

¹ Máté 16, 26

² Dr. GÁTOS György: Lábady Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata, Magyar jog, 1993. (41. évf.) 1. sz. 63. p.

³ Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 354. §-ának a "ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét, vagy egyébként életét tartósan vagy súlyosan megnehezíti, illetőleg a jogi személynek a gazdasági forgalomban való részvételét hátrányosan befolyásolja" szövegrészében foglalt rendelkezése alkotmányellenes, ezért azt megsemmisítette.

⁴ FÉZER Tamás: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). In: FÉZER Tamás (szerk.): A kártérítési jog magyarázata, Complex Kiadó, Budapest, 2010. 321. p.

vagy minden egyes ügy megítélése kizárólag az egyedi szempontok figyelembevételével történik? Helyes-e az, hogy a bírók nagyfokú mérlegelési joggal rendelkeznek az összecszerűség terén, vagy esetleg kívánatos lenne egy tarifális rendszer bevezetése?

Az első fejezetben szeretném ismertetni a nem vagyoni kár rövid XX. századi fejlődéstörténetét, fogalmát, jellegzetességeit, törvényi szabályozását. Ebben a fejezetben kapott helyet a személyiségi jogok, mint védendő jogtárgyak bemutatása is.

A következő fejezetben az összecszerűség megítélésének problémái címszó alatt a jogintézményben rejlő ellentmondások felkutatására és a bírói gyakorlatban irányadó szempontok ismertetésére kerül sor. Ezenkívül igyekszem bemutatni néhány lehetőséget arra nézve, hogyan érhetnénk el fejlődést a nem vagyoni kártérítés területén.

A harmadik fejezet az egyes személyiségi jogoké, illetve a gyakorlati példáké. A dolgozat terjedelmi korlátai miatt a teljesség igénye nélkül, néhány személyiségi jogsértés által megalapozott nem vagyoni kártérítést megállapító bírósági határozat ismertetésére kerül sor. Ennek során igyekszem kitérni arra, hogy a bíróságok mely szempontokat vették figyelembe az összeg megítélésakor, valamint, hogy mi volt az a követelés, amit az eset összes körülményét figyelembe véve még elfogadhatónak, és mi volt az, amit már eltúlzottnak ítélték. Végül pedig megkísérlem összegezni a leszűrhető tapasztalatokat.

I. GONDOLATOK A NEM VAGYONI KÁRRÓL

1. A jogintézmény fejlődése a XX. században

A jogintézmény történeti fejlődésének bemutatását azért ítélem szükségesnek, mert a nem vagyoni kártérítés nagy változások előtt áll, és akkor hozhatunk jó döntéseket a jövőre nézve, ha levonjuk a következtetéseket a korábban elkövetett hibákról. A területi korlátok indokolják, hogy történeti vizsgálódásomat ezúttal csak rendkívül tárgyilagosan jegyezzem le.

Az államalapítás kezdetén – az európai jogokhoz hasonlóan – Magyarországon kizárólag büntetőjogi eszközökkel szankcionálták a személyt ért sérelmek elkövetőit, amiben egészen a XX. századig nem is következett be változás. A változást az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat indította el, mivel az a svájci mintát követve deklarálta az általános személyiségi jog elismerését. Az általános személyiségi jog alapján „mindenkinek joga van arra, hogy a törvények és mások jogának korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és ebben őt senki se háborítsa. A személyiségi jogról lemondani, vagy gyakorlását a jó erkölcsbe ütköző módon korlátozni nem lehet.”⁵ A szocialista fordulat hatására 1952-ben az Elnöki Tanács – a személyiség áruvá silányítására és a jogbiztonság követelményére hivatkozva – megszüntette a nem vagyoni kártérítés jogintézményét. Az ennek következtében kialakult joghézagot az 1953-ban kiadott III. számú Polgári Elvi Döntés töltötte be egy új jogintézmény, az általános kártérítés bevezetésével, amivel lehetővé vált a nem vagyoni károk értékelése, ám csak a vagyoni károkkal együttesen. Ennek értelmében a károsult köteles volt a jogsértés következtében előállt lényeges vagyoni hátrányokat akkor is bizonyítani, ha immateriális sérelmeinek az orvoslásért fordult a bírósághoz. Az 1950-es években komoly viták szóltak a nem vagyoni kártérítés újraszabályozásáról, valamint annak jogrendszerbeli elhelyezéséről. Annak ellenére, hogy hosszas latolgatások folytak arról, hogy a jogintézmény a személyiségi jogról vagy a felelősségtanról szóló részben kerüljön-e szabályozásra, az 1959. évi Polgári Törvénykönyvbe nem került be a nem vagyoni kártérítés, a törvény továbbra is az általános kártérítésről rendelkezett.⁶

⁵ 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat 107-108. §

⁶ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 284-285. p.

Dr. Törő Károly szerint az 1959. évi Polgári Törvénykönyv legnagyobb tévedése volt, hogy száműzte a jogintézményt a polgári jogból. Az 1970-es években megindult reformtörekvéseknek köszönhetően a Ptk. 1977. évi módosítása – bár korlátozott körben – de lehetővé tette a nem vagyoni kárpótlás megítélését.⁷ A törvénybe iktatott 354. § tartalma szerint „a károkozó köteles megtéríteni a károsult nem vagyoni kárát, ha a károkozás a károsultnak a társadalmi életben való részvételét, vagy egyébként életét *tartósan vagy súlyosan* megnehezíti, illetőleg a jogi személynek a gazdasági forgalomban való részvételét hátrányosan befolyásolja”.⁸ Nyilvánvalóvá vált, hogy a definíció több nagyon súlyos elméleti problémát is felvet, így azonnal a támadások keresztútjába került. Az egyik probléma abban állt, hogy a jogalkotó megkülönböztette a társadalmi életben és az életben elszenvedett hátrányokat, ám ez indokolatlan fogalmi kettősség, hiszen az élet, mint tágabb fogalom magában foglalja a társadalmi életet is. A rendelkezésben lévő következő ellentmondás a jogi személyekkel kapcsolatos fordulatban rejlik, hiszen az általuk a gazdasági forgalomban elszenvedett károk nem lehetnek személyiségi jogiak. A legnagyobb problémát azonban a tartósság és a súlyosság kritériumainak definiálatlansága adta: a törvény azok értelmezését teljes egészében a bíróságokra bízta. A miniszteri indoklás tovább szigorított a törvénytövegen, amikor a két fogalmi elemet összekapcsolta, és együttes fennállásukat követelte meg.⁹

Az 1981-ben megszületett 16. számú Irányelvvel a Kúria kötelezővé tette a konjunkciót, így ezután a bíróságok a tartósság és a súlyosság egyidejű megvalósulásával ítétek meg nem vagyoni kártérítést. Elmondható, hogy az új, szigorú feltételek súlyos torzulásokhoz vezettek a jogalkalmazásban. A szabályozás következtében nem vagyoni kártérítést szinte kizárólag testi sérülések körében ítétek meg, hiszen a tartósság és súlyosság együttes fennállta csak ezekben az esetekben volt bizonyítható. Az Irányelv ezen felül több pozitív, előremutató rendelkezést is tartalmazott. Részletesen kimunkálta a kártérítés összegének meghatározására irányadó szempontokat, amelyek a károsult életmódjának, korának, anyagi viszonyainak figyelembevételét jelentik - egy korlátozó feltétel, - a társadalom anyagi teherbíró képességének figyelembevétele mellett.¹⁰ Rögzítette azt is, hogy az általános kártérítés és a nem vagyoni kártérítés egyidejűleg is

⁷ Dr. TÖRŐ Károly: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései, Magyar jog, 1992. (39. évf.) 8. sz. 449. p.

⁸ Ptk. 354. §

⁹ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 285. p.

¹⁰ HORECZKY Károly: A nem vagyoni kártérítés jogintézménye, Gazdaság és jog, 1996. (4. évf.) 2. sz. 14-15. p.

megítélhető, így ösztönzőleg hatott arra, hogy általános kártérítés keretében csak vagyoni igények kerüljenek elbírálásra. Lehetővé tette járadék megítélését is abban az esetben, ha az eset összes körülményei alapján valószínűsíthető, hogy a nem vagyoni kártérítés ebben a formában tudja leginkább betölteni a szerepét.

A rendszerváltozást követő társadalmi-politikai átalakulás jelentős változásokat eredményezett. Megszületett a Kúria 21. számú Irányelve, amely rendkívül újfajta szemléletmódot tükrözött. A Kúria szerint a 16. számú Irányelv hatályon kívül helyezésével¹¹ „lehetőséget kell adni a személyiség minden oldalú védelmét, az erkölcsi értékeket szem előtt tartó, jogfejlesztő bírói gyakorlat kialakítására”. A bírói gyakorlatban a változás lassan ment véghez. Egyéb támpont hiányában még sokáig a 16. számú Irányelvre hivatkoztak a bírúk a döntéseik indoklásában. Az Irányelv jelentősége abban áll, hogy elméleti síkon megnyitotta az utat a becsület és az emberi méltóság sérelmére elkövetett jogsértéseknek a nem vagyoni kártérítés eszközével való szélesebb körű szankcionálására.¹² Üdvözlendő volt, hogy a kilencvenes évek során tapasztalhatóan emelkedtek a kártérítési összegek.¹³

Igazi forradalmi áttörést hozott az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI. 31.) határozata – mely napjainkban az immateriális kártérítés egyik meghatározó jogforrása, - amely alkotmányellenesnek találta és megsemmisítette a Ptk. 354. §-ának korlátozó szabályait. Az Alkotmánybíróság szerint diszkriminatív az a rendelkezés, amely - amíg a vagyoni károkozás során teljes körű kártérítést biztosít, - addig a személyiségi jogaikban kárt szenvedettek csak akkor juthatnak kártérítéshez, ha a sérelem tartós vagy súlyos hátrányokkal jár. Szintén alkotmányba ütközőnek vélte a jogi személyekre vonatkozó rendelkezést, hiszen ott is az üzleti forgalomban elszenvedett tartós vagy súlyos hátrány bekövetkezéséhez volt kötve a nem vagyoni kártérítés alkalmazása. A határozat kimondta, hogy a jognak „egyenlően - és nem a jogsértés súlya szerint - kell minden személyiségi jogot védelmeznie, s ha a személyiséget a kártérítés szankciójával védi, akkor annak a következményekhez igazodó megszorításával a személyeket már nem egyenlő méltóságú személyként kezeli.”¹⁴ Az Alkotmánybíróság elvi élelmondta ki, hogy „ez a jogintézmény a kártérítési jogon belül nem értelmezhető. Itt ugyanis nincs vagyoni kár, és ezért nem lehet szó „teljes”, illetőleg „nem teljes” kártérítésről sem. A

¹¹ TÖRŐ: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései, I. m. 449. p.

¹² HORECZKY, I. m. 15. p.

¹³ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 281-286. p.

¹⁴ 34/1992. (VI. 1.) AB határozat

jogellenesség alapja ennél fogva itt nem is a károkozás, hanem a személyhez fűződő jogsértés.”¹⁵

A határozat indoklásában kimondta a Testület, hogy a nem vagyoni kártérítést kizárólag a személyiségi jogi védelem eszközének tekinti, amely ahhoz elválaszthatatlanul, objektíve kapcsolódik. Ez azt jelenti, hogy a személyiségi jogsérelem mellett a kár bekövetkeztének külön bizonyítására nincs szükség.

A várakozásoknak azonban nem tett eleget a Ptk. módosítás, nem vette át ugyanis a személyiségvédelem és a nem vagyoni kártérítés kapcsolatára vonatkozó előbb ismertetett álláspontot a törvény. Ennek az lett a következménye, hogy a bírói gyakorlat sem fogadta el azt a megközelítést, mely szerint a személyiségi jogsértés szükségszerűen nem vagyoni kártérítést eredményez, és a károsultnak semmiféle hátrány bekövetkezését nem kell bizonyítania.¹⁶

¹⁵ 34/1992. (VI. 1.) AB határozat

¹⁶ EBH 2000.302., BH 2000.24., BH 2001. 12., BH 2001. 110.

2. A nem vagyoni kártérítés hatályos törvényi szabályozása

Önmagában a nem vagyoni kár megjelölése nem ad megfelelő választ arra, hogy mit kell e fogalom alatt érteni,¹⁷ így definiálására több kísérlet is született az elmúlt évtizedekben. A nem vagyoni kár egy részletes definícióval meghatározható akként, hogy az „bármely testi, lelki, emocionális, vagy az élethelyzet, az életminőség hátrányos megváltozásában manifesztálódó immateriális hátrány, illetve a jogi személy megítélésének, az üzleti forgalomban és egyéb kapcsolatokban való részvételének, létezési és működési helyzetének és minőségének hátrányos megváltozása.”¹⁸ A nem vagyoni kár azért bír kiemelt jelentőséggel, mert általa válik teljes körűvé a jogalanyok vagyoni és személyhez fűződő jogainak védelme. Azzal, hogy a törvény nem ad egyéb feltételeket, amelyek szűkítenék, megszorítanák a rendelkezés alkalmazhatóságát, nem sérül annak személyiségvédelmi funkciója.¹⁹

A nem vagyoni kártérítés – mint az az előző fejezetből is kitűnik - azon polgári jogi jogintézmények körét gyarapítja, amelyek megjelenésük óta számos változáson mentek keresztül. A nem vagyoni kártérítésre vonatkozó hatályos szabályozás 1993-ban jött létre, amikor a Ptk. 354. §-át az 1993. évi XCII. törvénnyel hatályon kívül helyezték, és a 355. §-ban rögzítették, hogy a károkozó köteles a károsult vagyoni és nem vagyoni kárát megtéríteni.²⁰ A nem vagyoni kártérítésre való lehetőséget a Ptk. 84. §-ának (1) bekezdése teremti meg azzal, hogy egyéb lehetőségek²¹ mellett lehetővé teszi, hogy akit személyhez fűződő jogában megsértettek, az polgári jogi kártérítést követelhet.

A Ptk. két helyen tartalmaz a nem vagyoni kártérítésre irányadó szabályokat. Egyrészt a 355. § (1) bekezdésében, ahol rögzítésre kerül, hogy „a kárért felelős személy köteles az eredeti állapotot helyreállítani, ha pedig az nem lehetséges, vagy a károsult azt alapos okból nem kívánja, köteles a károsult vagyoni és nem vagyoni kárát megtéríteni”. Másrészt a 355. § (4) bekezdés alapján „kártérítés címén a károkozó körülmény folytán a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést és az elmaradt vagyoni előnyt, továbbá azt

¹⁷ TÖRŐ: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései, I. m. 450. p.

¹⁸ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 333. p.

¹⁹ GATOS, I. m. 63. p.

²⁰ Ptk. 355. § (1) bekezdés

²¹ A károsult követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását, a nyilatkozattal vagy más megfelelő módon történő elégtétel adását, szükség esetén a jogsértő részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosság biztosítását, illetve a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, továbbá a jogsértéssel előállott dolog megsemmisítését, illetőleg jogsértő mivoltától történő megfosztását. (Ptk. 84. § (1) bekezdés)

a kárpótlást vagy költséget kell megtéríteni, amely a károsultat ért vagyoni és nem vagyoni hátrány csökkentéséhez vagy kiküszöböléséhez szükséges”.

A szabályozás rendszeréből egyértelműen kimutatható, hogy a jogalkotó a nem vagyoni kártérítést együtt szabályozza a vagyoni kártérítéssel, hiszen nem tartalmaz a jogforrás olyan speciális szabályt a nem vagyoni kártérítésre, amely egyértelműen elhatárolná a jogintézményt a vagyoni kártérítéstől.²²

Az Alkotmánybíróság 34/1992. AB határozatában arra is rámutatott, hogy a jogi személyeknek is meg kell adni a lehetőséget nem vagyoni kárigényük érvényesítésére, az egyenlőségnek a természetes és jogi személyek között is fenn kell tehát állnia. Például, a munkáltató is igényelhet nem vagyoni kártérítést, ha a munkavállaló a cég jó hírnevét sértő magatartást folytatott. A Ptk. értelmében a személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályokat a jogi személyekre is alkalmazni kell, kivéve, ha a védelem - jellegénél fogva - csak a magánszemélyeket illetheti meg.²³

A jogirodalom egységes abban a kérdésben, hogy a nem vagyoni kártérítés esetén szintúgy érvényesülnie kell a polgári jogi felelősség szabályainak, mint a vagyoni kár esetén.²⁴ Ebből következik, hogy a kár két fajtája tekintetében lényegében ugyanazon feltételek teljesülése esetén beszélhetünk a kártérítési igény fennálltáról. A közös feltételek a jogellenes magatartás, a kár bekövetkezése, az okozati összefüggés, valamint a felróhatóság.

A jogellenesség, - amelynek vizsgálata az elszenvedett sérelem mellett egyre inkább középpontba kerül,²⁵ - objektív kategória. Minden károkozás, amely nem minősül jogszerűnek, az jogellenes, és a többi feltétel fennállta esetén kiváltja a kártérítési szankciót.²⁶ A Ptk. a 75. § (1) bekezdés alatti szabályozással - miszerint „a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani” - általános jelleggel teremti meg a személyiségi jogok védelmét. Minden személyhez fűződő jogot sértő magatartás jogellenes, kivéve, ha a károkozó bizonyítja, hogy valamilyen jogellenességet kizáró ok áll fenn.²⁷

²² KISS Tibor: Nem vagyoni kár és sérelemdíj, Jogtudományi Közlöny 2007 (62. évf.) 4. sz. 166. p.

²³ Ptk. 75. § (2) bekezdés

²⁴ TÖRŐ Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. 141. p.

²⁵ 34/1992. (VI. 1.) AB határozat, Új Ptk. Tervezet

²⁶ UJVÁRINÉ Antal Edit: Felelősségtan, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2002. 49. p.

²⁷ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 299. p.

A kártérítés megállapításának következő feltétele a kár bekövetkezése. A kár olyan hátrány, amely valakit egy károsító esemény hatására vagyonában vagy személyében ér. A kárfogalom tehát, mint látható, vagyoni és személyi károkat egyaránt ismer, ám a kár e két fajtája szinte minden vonatkozásban eltér egymástól. Itt csak utalok rá, – mert ez a probléma a későbbiekben részletes kifejtésre fog kerülni – hogy míg a vagyoni károk egzaktak, jól meghatározhatóak, mérhetőek, valamint helyreállíthatóak, addig a személyi sérelmekről mindezek nem mondhatóak el. A személyi sérelmek kategorizálhatatlanok, pénzben kifejezhetetlenek, mérhetetlenek, és ami a jogérvényesítés szempontjából kiemelt jelentőséggel bír: gyakran nem is bizonyíthatóak.²⁸

A harmadik feltétel az okozati összefüggés megléte, amely akkor állapítható meg, ha a jogellenes magatartás nélkül a kár nem következett volna be. A polgári jogban azok az okok minősülnek relevánsnak, amelyek alkalmazásával a polgári jogi felelősség célja, a reparáció megvalósulhat.

Az utolsó kritérium a felróhatóság, amelyről akkor beszélhetünk, ha a károkozó magatartása nem felel meg a Ptk. 339.-ben található, olyan sokat idézett „az adott helyzetben általában elvárhatóság” követelményének.²⁹ Eörsi Gyula megfogalmazásában „a felróhatóság a társadalom értékítélete arról, hogy a károkozó magatartás olyan, amellyel szembeni védekezésre a felelősségi szankció alkalmas lehet”.³⁰

Utalnunk kell az Új Ptk. Tervezetére, amely a jelenlegitől eltérő módon a kártérítési felelősségről szóló részt általános és különös konstrukcióban kívánja felépíteni.³¹ Az általános fejezet a felelősség általános és közös szabályait tárgyalná, a különös részben a felelősség egyes különös esetei nyernének elhelyezést.³²

²⁸ FÉZER, Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 304. p.

²⁹ KISS, I. m. 167. p.

³⁰ EÖRSI Gyula: Kötelmi jog. Általános rész, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993. 271. p.

³¹ UJVÁRINÉ Antal Edit: Felelősségtan, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2002. 65. p.

³² Új Ptk. Tervezet

<http://www.kormany.hu/download/0/d7/70000/%C3%9Aj%20Polg%C3%A1ri%20T%C3%B6rv%C3%A9nyk%C3%B6nyv%20-%20a%20Kodifik%C3%A1ci%C3%B3s%20F%C5%91bizotts%C3%A1g%20Javaslat%20-%20k%C3%B6zz%C3%A9telre.pdf> (Letöltés ideje: 2012. szeptember. 1.)

3. A személyiségi jogok, mint védendő jogtárgy

Az Alkotmánybíróság 34/1992. (VI. 1.) számú határozatának indokolása értelmében a nem vagyoni kártérítés megítélése a személyiségi jogi jogsértés megállapításához kapcsolódik. Amennyiben tehát a személyiségi jogi jogsértés megállapításra kerül, arra irányuló igény esetén a kártérítésről is döntenie kell a bíróságnak.

A modern államok alkotmányai kivétel nélkül védik az elidegeníthetetlen, mindenkit általánosan, feltétlenül és egyenlően megillető jogosultságokat. Személyiség alatt az emberi személyhez tapadó, emberi mivoltunkból származó értéket értünk, mely az államhatalom és mások számára is tiszteletben tartandó, védelemben részesítendő jogtárgyat jelent. A személyiségi jogok alatt az ember testi-lelki integritását, szabadságát szellemi értékét, szubjektumát, valamint a külső világban manifesztálódott alkotásait értjük.³³ Ezek a jogok körülhatárolják egyrészt az egyén autonóm szféráját, másrészt biztosítják, hogy a magánszférát jogtalan külső beavatkozással senki ne sérthesse meg.³⁴ Az információs társadalom előrehaladtával annak lehetünk tanúi, hogy egyre inkább erősödik a szubjektív személyiség védelme azzal, hogy a vagyoni tendenciák fokozott szerepet kapnak.³⁵ A személyhez fűződő jogok rendkívül sokszínűek, felsorolásuk, kategorizálásuk legfeljebb példálózó jelleggel lehetséges. Nagyon gyakori, hogy számos, a személyiséget alkotó jogra csak a sérelem bekövetkezése derít fényt.³⁶

A polgári jogi eszközökkel is védelmezni kívánt személyiségi jogok alapvetően az Alaptörvényből vezethetők le, amely a Szabadság és Felelősség cím alatt adja e jogok legmagasabb szintű, átfogó szabályozását. A Ptk. a VII. Fejezetben nevesíti az oltalmazandó személyiségi jogokat, az alábbi módon: „a személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése”.³⁷ Rögzíti

³³ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 288. p.

³⁴ Dr. PETRIK Ferenc: A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992. 21. p.

³⁵ GÖRÖG Márta: Régi-új kihívások a személyiségi, személyhez fűződő jogi védelem előtt, In.: Miskolci konferenciák 2011, Javítandó és jobbítható elemek a Ptk. kodifikációjában, Novotni Kiadó, Miskolc, 2012. 49. p.

³⁶ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 289. p.

³⁷ Ptk. 76. §

ezen felül a névviseléshez, a jóhírnévhez, a képmás és hangfelvétel védelméhez, a levél-, magán-, és üzleti titokhoz, a magánlakáshoz és a jogi személy céljaira szolgáló helyiségekhez, valamint a számítógéppel vagy más módon történő adatkezeléshez és feldolgozáshoz való jogot.³⁸ Látható, hogy a Ptk. a személyhez fűződő jogokat általános védelemben részesíti, védelmet biztosít a személyiség megsértésének mindenféle megnyilvánulásával szemben. A törvény nevesít ugyan egyes jogsértéseket, ám ezek nem alkotnak zárt, bővíthetetlen kört.³⁹

Lényegesnek tartom tisztázni, hogy a nem vagyoni kárnak a bírói gyakorlat alapján nemcsak a személyiségi jogok lehetnek a tárgyai, hanem a testi sérülések, az életben, testi épségben okozott károk, baleseti károk, orvosi károk is. A most tárgyalni kívánt személyiségi jogok sérelmével együtt a nem vagyoni kárigényre vezető eseteknek három nagy csoportja különíthető el. Az első csoportot a fizikai sérülések képezik, melyek az élet és a testi épség ellen irányuló magatartások sajátosságai, s könnyen befogadható igényeket keletkeztetnek, így ez a csoport nem is jelent különösebb nehézséget. A második csoportban egyszerre van jelen a pszichés és valamilyen fizikai hátránnyal járó sérelem. Ezen belül is különbséget tesz a bírói gyakorlat aszerint, hogy nyilvánvaló torzulásról, vagy csak az adott személy által érzékelhető lelki megrázkódtatásról van-e szó. Ezen esetek megítélése már kétségtelenül problémásabb, mint az első csoportba tartozó, testi sérülésekben manifesztálódó sérüléseké. Az utolsó csoportba tartoznak a tisztán lelki sérülések, melyek befogadása nyilvánvalóan a legnagyobb nehézséget jelenti, hiszen orvosilag igazolható változás nem áll fenn.⁴⁰ A későbbiekben elemezni kívánt egyes személyiségi jogok ebbe a csoportba tartoznak, mert nem vezetnek közvetlenül sérüléshez, így megítélésük is nehézkes.

³⁸ Ptk. 77.§-83.§

³⁹ PETRIK, A személyiség jogi védelme I. m. 31-32. p.

⁴⁰ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 304. p.

II. AZ ÖSSZEGSZERŰSÉG MEGÍTÉLÉSÉNEK PROBLÉMÁI

1. A jogintézményben rejlő ellentmondások

Amint azt már a bevezetőben hangsúlyoztam, a nem vagyoni kártérítés jogintézménye nem mentes a belső, logikai ellentmondásoktól. Az ítélethozatal során a megválaszolhatatlannak tűnő kérdések nem kímélik a bírakat. Mennyit ér a jó hírnév? Milyen összeggel kompenzálható az emberi méltóságban elszenvedett sérelem? Hogyan orvosolható annak a kára vagyoniilag, akinek a képmását hozzájárulása nélkül megjelentették egy napilapban?

Nyilvánvaló, hogy a válasz nehézségét, komplikáltságát az adja, hogy a személyiségi jogoknak nincsen pénzben kifejezhető értékük. Nem meglepő tehát, hogy a legnehezebb kérdést a megítélt nem vagyoni kártérítés összegének meghatározása jelenti. A bíróságok szükségszerűen jogalkotói feladatot látnak el, mind a jogalap megállapítása, mind a nem vagyoni kártérítés összegszerűségének meghatározása bírói mérlegelés tárgya. A bíróságokra nehéz feladat hárul, hiszen a nem vagyoni kártérítés iránti igényre vezető jogesetek nehezen tipizálhatóak, és még az egy csoportba sorolható esetek tényállásában is olyan eltérések mutatkoznak, amelyek markáns különbségekre vezethetnek a jogalap és az összegszerűség kérdésében.⁴¹

A polgári jogban egyébként érvényesülő egyenértékűség elve ezekben az esetekben nem használható, hiszen a személyiségi jogi sérelmek egymáshoz nem mérhetők, a kártérítés a sérelemhez képest inadekvát.⁴² Egyszerűen nincsen semmilyen objektív zsinórmérték, amely az esetek mindegyikére ráhúzható lenne.⁴³

Joggal felvethető a kérdés, hogy mi is zajlik tulajdonképpen: összehasonlításon alapuló ítélkezés vagy egyediesítés? Az ítéletekből ugyanis mind a két megközelítés kiolvasható. Egyrészt a bíróságra nehezedő elvárás, hogy a bírói gyakorlatra figyelemmel, az eseteket egymással gondosan összevetve hozzon döntést. Másrészt jelen van az egyediesítésre való törekvés, amely mögött az áll, hogy minden ügy teljesen egyedi, egymással lényegében összevethetetlen, ezért a bíróság kizárólag az adott ügyben felmerült szempontokat mérlegelheti, és becsléssel állapíthatja meg a nem vagyoni kár

⁴¹ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés). I. m. 81. p.

⁴² LÁBADY Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992. 33. p.

⁴³ TÖRÖ, A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései, I. m. 435. p.

összegét. Az első álláspont az, amelyik támogatottabb, még akkor is, ha az egyes ügyek sajátos többlet tényállási elemeinek figyelembevétele természetesen nem mellőzhető az értékelés során. Ha az egyedi körülmények képeznék az értékelés alapját, akkor a bírói ítélet abszolút kiszámíthatatlan lenne, áthatná a bírói szubjektum, a károsult jogérvényesítésének az esélyeit pedig javarészt az döntené el, hogy az ítélkező bírónak mi a személyes felfogása a nem vagyoni kárról általában, milyen élettapasztalata van, illetve más személyes körülmények.⁴⁴

Mint azt számos bírósági döntés bizonyítja, a jelenlegi gyakorlat szerint a személyiségi jogsértés önmagában nem elég a nem vagyoni kártérítés jogalapjának megállapításához.⁴⁵ Az immateriális hátrány bekövetkezése megkövetelt kritérium, önmagában a jogsértés – függetlenül annak súlyától – nem indokolja nem vagyoni kártérítés megállapítását. A bíróságoknak ez az elvárása a hátrány bekövetkezésének igazolásával kapcsolatosan számos esetben bizonyítást nyert.⁴⁶

Ez azt eredményezi, hogy a károsultnak bizonyítania kell mindenfajta hátrányt, amely őt a jogsértés következtében ért. Egy egészen egyszerű példát hozva, egy jóhírnevében megsértett személynek nem elég azt bizonyítania a bíróság előtt, hogy őt valaki nyilvánosan sértegetve becsmérő, trágár kifejezésekkel illette, hanem az is bizonyításra szorul, hogy őt ennek folytán lelki trauma érte, megsértve, vagy éppen megalázva érezte magát.

A sokak által áhított megoldást, - amely lehetővé tette az előbb ismertetett gyakorlattól való eltérést - a Kúria egy eljárásjogi fogalom, a köztudomású tény,⁴⁷ mint bizonyítás mellőzését lehetővé tevő eszköz bevezetésében találta meg. Ez azt jelenti, hogy azon tények bizonyítására nincs szükség, amelyek mindenki számára egyértelműen ismertek, azaz amelyeket a bíróság köztudomásúnak ismer el. A nem vagyoni kártérítés körében köztudomású tényként ismerte el a bíróság azt, amikor a jogosultnak a személyhez fűződő jogának megsértését szórólapok terjesztése útján, valótlan, és sérelmes állításokkal nagyobb nyilvánosság előtt valósították meg.⁴⁸ A Fővárosi Ítélőtábla iránymutató döntésében hangsúlyozza, hogy a jogsértéssel okozati összefüggésben nem vagyoni kártérítés megítélésére nemcsak akkor van lehetőség, ha a sérelmet szenvedett személy tételesen igazolja hátrányait, a bíróság külön bizonyítás nélkül is elfogadja a

⁴⁴ <http://www.biztositas.hu/Hirek-Infomaciok/Biztositasi-szemle/2008-oktober/nemvagyoni-karterites-szabalyozasa.html> (Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)

⁴⁵ BDT 2003. 865

⁴⁶ BH 1997. 435., BH 1993. 356.

⁴⁷ Pp. 133. (3) bekezdés

⁴⁸ BH 2002. 135.

köztudomásúnak tekinthető hátrány bekövetkezését a Pp. 163. § (3) bekezdése értelmében. A bírói döntés hangsúlyozza, hogy a felperesről közzétett magántitok, valamint képfelvétel a felperes számára olyan súlyos hátránynak tekinthető, amely indokolja a nem vagyoni kártérítés megítélését.⁴⁹ Ám ami központi témánk szempontjából még ennél is nagyobb jelentőséggel bír az az, hogy körvonalazódni látszik az utóbbi évek során egy olyan bírói gyakorlat, mely a köztudomású tény fogalmát igyekszik a kár mértékére is kiterjeszteni oly módon, hogy a sértett fél ismertségétől, a jogsértés jellegétől és módjától függően a kár mértékét is köztudomásúnak ismeri el, különböző kategóriákat kialakítva. A kár mértéke tekintetében tehát a legújabb bírói gyakorlat szerint bizonyításra nem kerül sor, mert ilyen kár nem vagyoni hátrány esetén nem mutatható ki, pénzben nem fejezhető ki. Az előbb ismertetett bírói gyakorlatból kitűnik, hogy az a kártérítés dogmatikai keretei között maradván, de azt mégis feszegetve igyekszik a nem vagyoni kártérítést a kártérítési rendszerből kiemelni.

A bírói gyakorlat legújabb tendenciái arra engednek következtetni, hogy akár a dogmatikai keretek átlépése, szétfeszítése árán is, de szükség van a köztudomású tény fogalmának „kölcsonvétele”re. Kritikaként fogalmazható meg, hogy a bírói gyakorlat szerint nincs lehetőség a kár mértékének bizonyítására, annak megállapítása egyedül a bíróság mérlegelésén múlik. Vagyis nemcsak azt tekinti a bíróság köztudomásúnak, hogy a hátrány bekövetkezett, hanem azt is, hogy az milyen mértékű kártérítéssel kompenzálható. A nem vagyoni kártérítés egyre inkább bírságként, büntető jellegű szankcióként kezd funkcionálni, mely bár idegen a magyar kártérítési rendszertől, alkalmazására szükség van, de oly módon, hogy a jogalkotó a kártérítés dogmatikai rendszeréből kiszakított intézményként szabályozza.⁵⁰

⁴⁹ Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.136/2004/4.

⁵⁰ KISS, I. m. 168-170. p.

2. Az összecszerűségénél irányadó szempontok a bírói gyakorlatban

A károsultak és a károkozók szempontjából is fontos lenne, hogy tisztában legyenek azzal, milyen jogsérelem mekkora kártérítési összeg megítélésére adhat alapot számukra. A felperes ehhez mérten állítaná össze kereseti kérelmét, hogy az illetékfizetés és a perköltség szempontjából a legkisebb teher háruljon rá, a károkozó pedig tisztán látná, hogy érdemes-e egyezséget kötni a károsulttal, valamint, hogy mekkora perköltséget felemészítő bizonyítás lefolytatásáig mehet el a perben.⁵¹

A korábban említett – napjainkra már hatályon kívül helyezett - 16. számú Irányelv kimondta, hogy a bíróságok „valamennyi tényező együttes és gondos mérlegelésével, valamint kellő mértéktartással kell, hogy a kártérítés összegét meghatározzák”.

A hatályos Pp. is hasonló szabályt tartalmaz, amikor a per összes körülményeinek mérlegelését írja elő a bíró számára, további útmutatást nem ad: „a bíróság a kártérítés vagy egyéb követelés összegét, ha a szakértői vélemény vagy más bizonyíték alapján meg nem állapítható, a per összes körülményeinek mérlegelésével belátása szerint határozza meg”.⁵²

Az összecszerűség szempontjára vonatkozó iránymutatásokat ezentúl a bírói ítélezési gyakorlatban kell keresnünk, amelyre például szolgálhatnak a következő bírósági határozatok. Az egyik határozat azt fogalmazza meg, hogy „a nem vagyoni kárpótlás összegét úgy kell meghatározni, hogy az - az eset összes egyedi körülményét figyelembe véve és mérlegelve - alkalmas legyen arra, hogy a pénzzel nem mérhető hátrányokat másnemű, pénzbeli előnyök nyújtásával hozzávetőlegesen kiegyensúlyozza. A bírói becslés korlátját képezi egyrészt a józan mértéktartás, másrészt a hasonló tényállású ügyekben azonos időszakban történt káresetek kapcsán megítélt nem vagyoni kárpótlási összegek, harmadrészt pedig a károsultak közötti indokolatlan különbségtétel elkerülése.”⁵³

Hasonló álláspontot rögzített a bíróság egy másik ügyben is, ahol szintén az eset összes körülményeinek mérlegelését, illetve a nem vagyoni kártérítésnek a bíróság szabad

⁵¹ FÉZER Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, HVG-ORAC. Kft., Budapest, 2011. 252. p.

⁵² 1953. évi III. törvény a polgári perrendtartásról 206. § (3) bekezdés

⁵³ BDT 2002. 587.

belátásán történő megállapítását írta elő – a Pp.-vel összhangban - abban az esetben, ha sem szakértői vélemény, sem más bizonyíték nem áll a bíróság rendelkezésére.⁵⁴

Egy másik bírósági határozat arra figyelmezteti a jogalkalmazót, hogy figyelemmel kell lenni az értékviszonyok változására a baleset és az ítélethozatal közötti időben.⁵⁵

A Szegedi Ítéltábla egyik határozatának indoklásában kitért arra, hogy a jogbiztonság megköveteli, hogy a nem vagyoni kártérítés összegszerűségében kirívó aránytalanságok ne legyenek. „A nemvagyoni kártérítésre irányuló perek többnyire egyedi tényállásúak és csak kevésbé összehasonlíthatóak. Az ítélkezési gyakorlat kiszámíthatóságának és előreláthatóságának jogbiztonsági szempontjai azonban megkövetelik, hogy a személyiségi jogok nagy családján belüli sérelmek esetén megállapított nemvagyoni kártérítések összegében kirívó különbségek, aránytalanságok ne forduljanak elő (arányosság elve)”.⁵⁶

Lényeges, hogy az elszenvedett sérelemmel arányban álló kártérítési összeg mértékének megállapításánál nem lehet mellőzni a károsult személyi körülményeinek részletes megismerését, felderítését és azoknak a konkrét sajátosságoknak az értékelését, amelyek megalapozzák az arányos és mértékadó nem vagyoni kártérítés meghatározását. E határozat alapján magasabb összegű nem vagyoni kártérítést bizonyított súlyos körülmények alapoznak meg.⁵⁷

Dr. Törő Károly szerint abból kell kiindulni az összegszerűség meghatározásakor, hogy a nem vagyoni károsodás a személyiség megvalósítását, a társadalomban való érvényesítését gátolja, így téve nehezebbé az egyén életvitelét. Ennek a nem kívánt egyensúlyeltolódásnak a helyreállítása a nem vagyoni kártérítés feladata. A kártérítés megítélésekor a bíró elsődleges feladata annak vizsgálata, hogy a károsító esemény hatására milyen negatív irány következett be a károsult életkörülményeiben, életvitelében, társadalomban betöltött szerepében, személyisége megvalósításában. Mérlegelni kell, hogy az egyensúly helyreállításához rendelkezésre állnak-e a kártérítésen kívül egyéb eszközök - például a jóhínev sérelme esetén nyilvános elégtételadás.

Azt is számba kell venni, hogy mennyire alkalmas a vagyoni eszköz a személyiségi jogi sérelem közvetlen orvoslására, az mennyiben segít az egyén önbecsülését ért sérelmet helyreállításában. Csak akkor van mód kártérítésre, ha más

⁵⁴ BH 1995. 516.

⁵⁵ BH 1997. 556.

⁵⁶ Szegedi Ítéltábla Pf. I. 20 187/2006.

⁵⁷ BDT 2000. 569.

alternatíva nincs a sérelem orvoslására. A kárpótlás nem lehet egyenértékű az okozott eszmei sérelemmel, csupán annak ellensúlyozását jelentheti vagyoni eszközökkel.⁵⁸

⁵⁸ TÖRŐ: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései, I. m. 453. p.

3. A fejlődés lehetséges irányai

Milyen lehetőségek állnak rendelkezésünkre ahhoz, hogy egyrészt megkönnyítsük a jogalkalmazók feladatát, másrészt a jogbiztonság követelményének eleget téve a károsult számára is lehetővé tegyük a születendő ítélet előrevetítését? A kérdés már hosszú ideje foglalkoztatja a jogtudósokat és a gyakorló jogászokat egyaránt, a megoldást pedig sokan sokféle módon képzelik el. A következőkben egy – a modern technológia által lehetővé tett – újfajta rendszer előnyeire szeretném rávilágítani a figyelmet, azt követően pedig egy rövid kitekintéssel élek majd a német és a dán jog megoldásaira.

Külföldön már egy ideje léteznek olyan adatbázisok, amelyek az egyes nem vagyoni sérelmeket a jogsértés fajtája, típusa, mértéke, súlya, terjedelme, hatása, eredménye, tartóssága alapján vetik össze, és szabnak meg az egyes típusokhoz megfelelő kompenzációs összeget.⁵⁹

Nemrégiben Magyarországon is született egy hasonló rendszer. Dr. Bárdos Péter arról ad tájékoztatást, hogy kollégáival az összegyűjtött ítéletanyagot magában foglaló számítógépes kereső rendszert dolgozott ki, amelynek segítségével elsősorban az e kérdéssel foglalkozó ügyvédek, bírók, jogászok, vagy más szakemberek számára gyorsan, egyszerűen, egy algoritmus segítségével meg tudják találni azokat az ítéleteket, amelyek az adott pillanatban őket foglalkoztató ügyszámhoz hasonló ügyekben születtek, így valamiféle támpontot kapnak az ügyükben elérhető reális kártérítési összeg meghatározásához. A reális, a bírói gyakorlatra alapozott kárigény a bíróságon is kedvező fogadtatásra találhat, hiszen magának a bírónak nyújt nagy segítséget azzal, hogy lehetővé teszi számára kollégái ítélezési gyakorlatának megismerését. Hosszú távon mindez elősegítheti a bírói gyakorlat egységesedését is, ami a jogbiztonság követelményének szempontjából kiemelten üdvözlendő lenne. Természetesen a jogkereső közönség számára is hasznos lehet a rendszer, hiszen mindenki nagyobb bátorsággal indul neki egy hosszadalmas peres eljárásnak, ha már a per megindítása előtt látja, hogy valós esélyei vannak az általa követelt nem vagyoni kártérítési összeg elnyerésére.

Az egyes személyiségi jogok megsértésével kapcsolatos ügyekben - ahol még annyi fogódzó sincs, mint a balesetekkel, orvosi műhibákkal kapcsolatos egészség sérelmen alapuló nem vagyoni kártérítési ügyekben, - egy ilyen adatbázis kiemelten fontos lehet. A balesetekkel, egészségkárosodással, testi sérüléssel járó

⁵⁹ TÖRŐ: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései, I. m. 453. p.

perekben legalább a kártérítés mértékét befolyásoló legfontosabb szempontok – mint a sérülés súlyossága, a munkaképesség- csökkenés foka – ismertek, ám a becsület, személyes szabadság, jó hírnév, magánszféra és egyéb személyiségi jogok védelme tárgyában folyó eljárásokra ez nem mondható el.⁶⁰

A kérdés rendkívül megosztja a szakmát. Azok mellett, akik támogatják, és előrelépést látnak benne, vannak olyanok is, akik szerint egy ilyen rendszer használata nem segítené kellőképpen a jogalkalmazást. Törő Károly szerint egy ilyen sematikus rendszer nem felel meg a jogintézmény céljának, mert nem alkalmas mindazoknak a szempontoknak a mérlegelésére, amelyekre az egyedi eseteket megkülönböztetik. Más vélemény szerint nem egy adatbázis létrehozására van szükség, hanem a nem vagyoni kár fogalmának definiálására, valamint a bíróság előtti bizonyítási eljárás részletes szabályozására, hiszen az okozott sérelmek olyan sokfélék lehetnek, hogy azok táblázatba foglalása korrekt módon egyszerűen lehetetlen, a széleskörű általánosítás szintjén megvalósuló rendszerbe foglalásnak pedig nincs értelme.⁶¹

A magam részéről úgy gondolom, hogy helyeselendők az ilyen egységesítő törekvések. Úgy vélem, hogy óriási előrelépés lenne egy jól kereshető adatbázis létrehozása, amely az eddigi valamennyi nem vagyoni kártérítési perben született ítéletet tartalmazná. Fontosnak tartom azonban annak biztosítását, hogy ehhez a „szolgáltatáshoz” mindenki hozzájuthasson, ne csak azon kevesek számára legyen elérhető, akik képesek a ma még igen borsos árú szolgáltatás megfizetésére. Nem gondolom, hogy itt többről lenne szó, mint a jogbiztonsághoz fűződő igény kielégítéséről, és azt sem tartom elképzelhetőnek, hogy egy ilyen megoldás az egyes egyedi jellegzetességek, körülmények megítélését veszélyeztetné. A felkutatott hasonló ítéletek ugyanis nem köteleznék a bíróságokat egy ugyanolyan ítélet meghozatalára, csak iránymutatásul, segítségül szolgálnának számukra és az igényérvényesítők számára. Biztosíthatja egy ilyen rendszer, hogy ne csak az általános bírói gyakorlatra történhessen hivatkozás, hanem a konkrét, egyedi bírósági ítéletekre is. Olyan rendszer léthozatalát támogatom, amely mintegy tökéletesítve az eddig is rendelkezésünkre álló keresőprogramok működését, különböző szempontok - például az egyes személyiségi jogsérelmek, vagy a megítélt kártérítési összegek súlya - szerint tenne lehetővé még

⁶⁰ Dr. PÁL Edith: Claimdata, a nem vagyoni kártérítés doktora, Beszélgetés Bárdos Péter ügyvéddel és Bárdos Péterné irodavezetővel, Ügyvédvilág, 2010. 9. szám
<http://www.ugyvedvilag.hu/laparchivum.php?ref=332> (Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)

⁶¹ Dr. LANCZNER Gabriella: A nem vagyoni kártérítés problémaköre a munkajogi gyakorlatban, Magyar Jog, 1995. (42. évf.) 6. sz. 342. p.

inkább specializált keresést, tájékozódást – amire a jelenlegi keresőprogramok nem alkalmasak. Saját tapasztalatom volt ugyanis a dolgozat megírásakor, hogy rendkívül hosszadalmas munka megtalálni azokat az eseteket, amelyek képet adhatnak arról, hogy hasonló esetekben eddig milyen ítéletek születtek. Az ítéletek közzététele esetleges, ebből adódóan a bíróságok ítélkezési gyakorlata is csak részben ismerhető meg. A felperesnek pedig egyáltalán nem mindegy a pernyertesség – pervesztesség szempontjából, hogy tisztában van-e azzal, hogy mi az az igény, amire a bíróság már nagy valószínűséggel azt válaszolja, hogy eltúlzott, és mi az, aminek a megítélésére a bírói gyakorlat fényében még kellő bizonyossággal számíthat.

A német jogot vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a BGB ad bizonyos korlátokat a bíróságok számára a fájdalomdíj összegének megállapítására vonatkozóan. A bíró szabad mérlegelésének útjában azonban több akadály is áll. Egyrészt a rá nézve kötelező indoklási kötelezettség szab gátat szabadságának, amelynek célja, hogy a bíró számot adjon, miért igazságos az általa megítélt összeg a kárhoz képest. Figyelembe kell vennie a sérelem súlyosságát, illetve tartósságát. A típusesetektől eltérő összeg megítélése nem tilos számára, de a lényeges eltérést indokolnia kell. A bírónak a kártérítési kötelezettség gazdasági vonatkozásáról is számot kell adnia, azaz ítéletében ki kell térnie a károsult biztosított minőségére, vagy annak hiányára. Mindezek mellett az ítéletnek egységes értékítéletet kell tartalmaznia, nem állhat fenn ellentmondás sem a jogszabályokat, sem a bíró saját meggyőződését illetően. Meg kell felelnie végül egy párhuzamos követelménynek: az egyenlő elbánás elvének és az esetek egyéniesítésének követelményének.⁶²

Fontosnak tartom annak megemlítését, hogy létezik olyan, sokkal radikálisabb megoldás is, amely nem bízta a bíró mérlegelésére az összecszerülésben való döntést, hanem a jogbiztonság szempontjának már-már mindent alárendelve tarifális rendszert hoz létre. Ezt az utat követi Dánia, ahol a bíró mozgástere rendkívül szűkre szabott.⁶³ Egy ilyen rendszer adoptálása a magyar jogba azonban semmiképpen sem ajánlott. Ennek legfőbb oka az, hogy a dán jog személyiségi jogsértés alatt csak olyan sérelmeket ismer el, amelyek a külvilág számára jól észlelhetők, orvosilag igazolhatók, így könnyen

⁶² SMIED Orsolya: A nem vagyoni kártérítés joggyakorlatának elemzése a magyar jogszabályok és a BGB alapján figyelemmel a jogintézmény fejlődésére ([www.jogiforum.hu/publikaciok/filephsmied_nem_vagyoni_kar\(jf\).pdf](http://www.jogiforum.hu/publikaciok/filephsmied_nem_vagyoni_kar(jf).pdf)) (Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)

⁶³ FÉZER Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 253. p.

alkalmazható a dán felelősségi törvény által meghatározott képlet az egyes személyiségi jogok vagyoni kompenzációjának meghatározására.

III. NEM VAGYONI KÁRTÉRÍTÉS KONTRA SÉRELEMDÍJ SÉRELEMDÍJ, MINT MEGOLDÁS?!

A fennálló, áthidalhatatlannak tűnő dogmatikai problémák elkerülhetetlenné tették, hogy a magánjogi rekodifikáció során a nem vagyoni kártérítést a személyhez fűződő jogok megsértésének jogkövetkezményeinek sorából töröljék, és helyette egy vadonatúj intézmény vegye át annak szerepét.

Az Új Ptk. Konceptiója arra tesz javaslatot, hogy a nem vagyoni kártérítés intézménye – a Marton Géza által szorgalmazott sérelemdíj elnevezéssel – tartalmilag új alapokra helyezve, a személyhez fűződő jogok megsértésének szankciói körében kerüljön elhelyezésre. A javaslat mögött a személyhez fűződő jogok önállóan történő szabályozásának követelménye áll. Vékás Lajos meglátása alapján az újraszabályozásra azért van szükség, mert az intézménynek a kártérítési jogban történő elhelyezése eddig is csak a jogalkalmazásra nehezedő terhes gondot jelentett a sérelem pénzben ki nem fejezhetősége folytán.⁶⁴

A sérelemdíj - mint a személyhez fűződő jogok megsértésének speciális szankciója, – alkalmazható lenne akkor is, ha a személyiségi jogsértés ténylegesen kimutatható hátrányt eredményezett, illetve akkor is, ha ilyen hátrány nem mutatható ki, de a károsultnak nyújtandó elégtétel indokoltnak látszik. A sérelemdíj tehát mintegy magánjogi büntetésként a személyhez fűződő jogok körében kerülne elhelyezésre, nem a kötelmi jogi fejezetében.⁶⁵

A Polgári Jogi Kodifikációs Főbizottság Javaslat⁶⁶ alapján a sérelemdíj mértékét az eset összes körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, a felróhatóság mértékére és a jogsértésnek a sértette és környezetére gyakorolt hatására - tekintettel állapítaná meg a bíróság. A sérelemdíj összegszerű megállapítása tehát nem különbözik a nem vagyoni kártérítés összegének meghatározásától: a sérelemdíj hozta újítás egyértelművé teszi a bíró számára, hogy fennáll-e a megítélésének lehetősége, az összegszerűség megállapítása

⁶⁴ Dr. VÉKÁS Lajos: Sérelemdíj-fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében, Magyar jog, 2009. (52. évf.) 4. sz. 193. p.

⁶⁵ KISS, I. m. 171. p.

⁶⁶ <http://www.kormany.hu/download/0/d7/70000/%C3%9Aj%20Polg%C3%A1ri%20T%C3%B6rv%C3%A9ny%C3%B6nyv%20-%20a%20Kodifik%C3%A1ci%C3%B3s%20F%C5%91bizotts%C3%A1g%20Javaslat%20-%20k%C3%B6zz%C3%A9t%C3%A9telre.pdf> (Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)

okozta terhet azonban nem veszi le a válláról. A sérelemdíj egy összegben lesz meghatározható⁶⁷ és az arra való igény nem átruházható és nem örökölhető.⁶⁸

A felelősség célja szempontjából a nem vagyoni kártérítés és a sérelemdíj közötti különbség abban áll, hogy a sérelemdíj - ahogy arra már maga az elnevezés is utal⁶⁹ - az elégtételadásra, a megelőző, represszív funkcióra épül, a károkozóra koncentrál, tehát egyfajta magánjogi bírságként fog funkcionálni.⁷⁰ A nem vagyoni kártérítés magyar joggyakorlata azonban a mai napig a felelősségi szemléletet tükrözte, ennek megfelelően a felelősségi eszme realizálódik az ítéletekben.⁷¹ A kompenzáció a sértettre fókuszál, feladata, hogy a vagyoniilag ki nem fejezhető hátrányok kiegyenlítését, elviselhetőbbé tételét lehetővé tegye. A kompenzációs elmélet elkötelezettei szerint az elégtételadás a büntetőjog feladata,⁷² nem véletlen, hogy az eddig csak a személyiség teljes megsemmisülésével járó jogsérelmek esetén merült fel. Az Új. Ptk. Koncepció által szabályozott sérelemdíj azonban nyíltan az elégtétel eszme mellett foglal állást.⁷³ Kérdés lehet, hogy a bírói gyakorlat körében kialakult, már állandóként funkcionáló körülmények mennyiben vehetők majd figyelembe a jövőben az ítélezés során. A sérelemdíj bevezetésével kapcsolatban Petrik Ferenc ellenérvként fogalmazta meg, hogy az veszélyezteti a bírói gyakorlatban eddig kiforrott vívmányokat. Ez az érv azonban kivédhető annyiban, hogy a sérelemdíj szabályai között található utaló norma⁷⁴ segítségével ezután is könnyen eljuthatunk a kártérítési jog szabályaihoz, azzal együtt pedig a bíróságok eddig ismert hivatkozási alapjaihoz.⁷⁵

Annak érdekében, hogy a sérelemdíj meghonosítása a magyar jogban minél zökkenőmentesebben történjen, érdemes vetni egy pillantást a – magyar sérelemdíjjal rokon - német fájdalomdíjjal szemben megfogalmazott legfontosabb kritikákra és a kínáló megoldásokra. Németországban negatívumként merült fel, hogy a fájdalomdíjak gyakran túlságosan magasak. Erre a problémára megoldás lehet, ha a

⁶⁷ Az új Ptk. normaszövegének tervezete 2:52 § (3) bekezdés

⁶⁸ Az új Ptk. normaszövegének tervezete 2:52 § (4) bekezdés

⁶⁹ A sérelemdíj kifejezés megválasztásakor a példa a német jogban alkalmazott fájdalomdíj elnevezés volt. (PETRIK Ferenc: Személy vagy személyiség. Az Új Ptk. személyiségi jogi rendelkezései, Jogtudományi Közlöny, 2001. (99. évf.) 5. sz. 274. p.)

⁷⁰ KISS, I. m. 165. p.

⁷¹ FÉZER Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 252. p.

⁷² PETRIK Ferenc: Személy vagy személyiség. Az Új Ptk. személyiségi jogi rendelkezései, Jogtudományi Közlöny, 2001. (99. évf.) 5. sz. 274. p.

⁷³ FÉZER: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 253. p.

⁷⁴ Új Ptk. Tervezet 2:52. § (2) bekezdés alapján „a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire – különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára – a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni...”

⁷⁵ FÉZER: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 253. p.

fájdalomdíjat a sértett által megjelölt jótékonyági célra ítéli meg a bíróság. A bírálatok másik oka, hogy a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság nyíltan figyelembe veszi a jogsértések szankcionálásakor a jogsértéssel elért hasznot. Ezek az ítéletek már nyíltan elszakadnak a kompenzációs funkciótól, és elégtételadás címén magánjogi büntetést alkalmaznak, ami bírálatra adhat okot. A fájdalomdíj, illetve a sérelemdíj személyiségi jogsértés miatt elszenvedett, vagyonilag ki nem fejezhető hátrányok kiegyenlítését kell, hogy szolgálja, és nem vállalhat büntető szerepet.⁷⁶

Létezik még egy – a jogirodalomban súlyosnak vélt - ellenérv a sérelemdíjjal szemben, amiről mindenképpen meg kell emlékeznünk. A jogintézmény jellegével lenne ellentétes, ha annak alkalmazását a sérelem súlyához, meglétéhez kötnénk, ez pedig könnyen a bagatell igények elszaporodásához vezethet. Célszerű tehát valamilyen megoldást találni ezeknek az igényeknek a kiszűréséhez. A legjobb megoldás az lehet, ha a jogellenes magatartást helyezzük a vizsgálat középpontjába, és a holland jogból ismert „komoly jogsértés” klauzulát foglaljuk a törvénybe.⁷⁷

A komoly jogsértés klauzula hallatán rögtön a súlyosság és tartósság alkotmányellenesnek nyilvánított szűkítő feltételei juthatnak eszünkbe, ám van a komolyság, mint feltétel ebben az esetben nem a személyiségi sérelem, hanem a jogsértés súlya szerint szelektál. Ennek megfelelően csak azok a személyhez fűződő jogot sértő magatartások alapozhatják meg a sérelemdíjra vonatkozó igényt, amelyek egy objektív szűrőn át potenciónalisán alkalmasak a személyiség valamely részének megsértésére. A bírónak azt kell vizsgálnia, hogy a személyiségi jogot sértő magatartás kellően súlyos volt-e ahhoz, hogy sérelmet okozzon az egyén pszichéjében. Ez a szűrő tehát az élet, egészség, testi épség megsértésével okozott károk esetén nem alkalmazható, hiszen ott a jogsértés a külvilág számára nyilvánvaló, a komolyság pedig minden esetben megvalósul. A klauzula alapján a bíró két szűrőn keresztül vizsgálja meg a jogellenes, személyhez fűződő jogot támadó magatartást. Az első, objektív szűrőn át azt vizsgálja, hogy a magatartás általában, a tapasztalati tények és a bíró ismeretei alapján alkalmas volt-e a jogsértésre. Ha ezen fennakad a magatartás, akkor megállapítható a sérelemdíj jogalapja. A szubjektív szűrőt akkor kell vizsgálni, ha a jogellenes magatartás az objektív szűrő kritériumainak nem felel meg. Ez a szűrő már egyéniesít: mélyrehatóan vizsgálja a

⁷⁶ Dr. VÉKÁS Lajos: Sérelemdíj-fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében, Magyar jog, 2009. évi (52. évf.) 4. sz. 198-199. p.

⁷⁷ FÉZER: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 131-132. p.

károsult személyiségét, és igyekszik megállapítani, hogy az egyébként komolynak nem minősíthető magatartás okozhatott-e nála valamilyen sérelmet.⁷⁸

Ha bevezetésre kerül a sérelemdíj alkalmazása, egy ilyen szűrő gyakorlatban való alkalmazása is mindenképpen célszerű lenne. A bagatell igények kiszűrésének ez a leginkább járható útja, hiszen az alkotmányossági követelmények miatt semmiképpen sem szabad visszatérni a sérelem súlya szerinti szűréshez.

Úgy gondolom, hogy a sérelemdíj nem vezet majd akkora változáshoz, mint amekkora visszhangra talált a médiában. A bírói gyakorlat szerint már gyakran ma is mellőzhető a bizonyítás a köztudomású tényre való hivatkozással, így az, hogy ez hamarosan tágabb körben lesz biztosítva, nem vezet majd gyökeres változáshoz a gyakorlati életben. A nem köztudomásúként kezelt hátrányok bizonyításának szükségtelenségét rendkívül öröndetesnek találom, hiszen a személyiségi jogok megsértése gyakran megfoghatatlan hátrányt okoz, amelyet nehéz tételesen bizonyítani. Az új szabályozás nyíltan elismeri, hogy valakinek a társadalmi komfortérzete, vagy társadalmi megítélése olyan módon is hátrányt szenvedhet, hogy ezt a változást kizárólag belső traumaként éli meg az, és az semmilyen költséggel nem jár számára. Az ilyen, mentális trauma pedig úgy gondolom, hogy semmiképpen sem alsóbbrendű, mintha valakinek a testi épségében esik kár. Ezen okok miatt helyeslem azt, hogy a személyiségi jogok megsértésének lehetséges jogkövetkezménye a jövőben a nem vagyoni kártérítés helyett a sérelemdíj legyen. A sérelemdíj, mint a nem vagyoni kártérítés helyébe lépő jogintézmény várhatóan elősegíti majd egy kiszámíthatóbb bírói gyakorlat kialakulását.

⁷⁸ FÉZER: Felelősség a személyhez fűződő jogok megsértéséért – sérelemdíj (nem vagyoni kártérítés) I. m. 303. p.

IV. AZ EGYES SZEMÉLYISÉGI JOGSÉRTÉSEK FORINTOSÍTÁSA A BÍRÓI GYAKORLATBAN

1. Emberi méltósághoz való jog

Az emberi méltósághoz való jog elismerése az emberi jogok alapja, azt számos nemzetközi egyezmény deklarálta.⁷⁹ Magyarország Alaptörvényében kitüntetett helyen, a Nemzeti Hitvallás alatt foglal helyet e jog elismerése. Az emberi méltóság hazai felfogásának filozófiai megalapozását az Alkotmánybíróság a halálbüntetés alkotmányellenességét kimondó határozatának indoklásában hajtotta végre. A Testület kimondta, hogy „az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot, és a legnagyobb, minden mást megelőző érték. E jog tekintetében nincs helye az arányosság követelménye szerinti mérlegelésnek, mert az abszolút módon érvényesül.⁸⁰ Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele, abszolút módon érvényesül. Az emberi élethez és méltósághoz való jog korlátot jelent az állam büntetőhatalmával szemben.”⁸¹

A bíróság az emberi méltóság megsértését állapította meg abban az esetben, amikor az alperesek a felperesnek egy konferencián való fellépését egy „dominaként fellépő személy szexuális szolgáltatásához” hasonlították. A bíróság az alperest ebben az esetben *egymillió forint nem vagyoni kártérítés* megfizetésére kötelezte.⁸² A bíróság a jogsértés tárgyi súlyát jelentősnek találta. A bíróság kifejtette, hogy nem feladata a vélemény valóságtartalmáról bármilyen módon állást foglaljon, ugyanakkor a véleményformálásnak a külső korlátja az emberi méltóság védelme, jelen esetben is éppen erről van szó. Tanúk elmondták, hogy hozzájuk, illetve családtagjaikhoz már a cikk visszhangja úgy érkezett meg, hogy a felperest „dominaként”, „prostituáltként” ábrázolták, és ehhez képest kapták a gúnyos megjegyzéseket, illetve a közeli ismerősök, barátok részéről az együttérzés kifejezését a kigúnyolással kapcsolatban. A bíróság szerint az ilyen típusú gúnyolódásnak senki sem köteles áldozatává válni, illetve

⁷⁹ Egyesült Nemzetek Alapokmánya (1954), Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948), Gazdasági és Kulturális Jogokról Szóló ENSZ Egyezmény (1966), Helsinkai Konferencia Záróokmánya (1975), Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966), Emberi Jogok Európai Egyezménye (1950)

⁸⁰ ZAKARIÁS Kinga: Az emberi méltóság elve, Jogtudományi Közlöny, 2011. (66. évf.) 12. szám 653. p.

⁸¹ 23/1990. (X. 31.) AB határozat

⁸² Fővárosi Bíróság 9.P.26.594/2010/4. számú ítélete

kifejezetten utalt arra, hogy az újabb bírói gyakorlat szerint köztudomású tényként is értékelhető a Pp. 163. § (3) bekezdése alapján, hogy egy ilyen típusú közlés milyen hátrányokat okozhat. A bíróság a felperes által igényelt hárommillió forint nem vagyoni kártérítést túlzott mértékűnek találta a kialakult bírói gyakorlathoz képest, a bíróság ezért mérlegeléssel a nem vagyoni kártérítés összegét az összes körülményre figyelemmel egymillió forintban határozta meg. A másodfokú bíróság azonban felére, ötszázezer forintra szállította le ezt az összeget. Egyetértett a másodfokú bíróság azzal, hogy a felperes által sérelmezett közlés véleménynyilvánításnak minősül. A másodfokú bíróság is egyetértett azzal, hogy az alperesek közlése jogsérelmet jelentett a felperes számára, mégis úgy ítélte meg, hogy a kártérítési összeg leszállítására van szükség. Ez azzal indokolta, hogy egyrészt nem a teljes cikkben, csak a felperest érintő részben volt sértő az alperesi közlés, másrészt olyan nem vagyoni hátrányt kellett reparálni, mely hátrány elsősorban a felperesben kialakult személyes sértettségén és megaláztatottság érzésén alapul, végül pedig a jogsértés nem olyasfajta, amely jelentősen rontotta volna mások előtt a felperes megítélését.

Egy másik esetben a bíróság megállapította, hogy alperes azzal, hogy a felperesnek gyalázkodó, megalázó, nyomdafestéket nem tűrő, obszcén állításokat tartalmazó leveleket írt, megsértette annak jó hírnevét, becsületét és emberi méltóságát.⁸³ A levelekből úgy tűnt ki, hogy azokat egy férfi írta, tartalmában pedig arra engedett következtetni, hogy a levélírónak viszonya volt a felperessel. A felperes keresete alapján a levelek veszekedésekhez, majd váláshoz vezettek, amire alapozva egymillió forint nem vagyoni kártérítést követelt az alperestől.

A bíróság megállapította, hogy a felperes házasságának megromlása csak részben és közvetve állt kapcsolatban a rágalmozó levelekkel. E körben a bíróság a felperes volt házastársának meghallgatását emelte ki, aki a házasság megromlásának okaként elődlegesen a gyermek hiányát jelölte meg, mindezt csak felerősítették az alperes levelei.

Mivel a felperes a bekövetkezett hátrányt csak részben tudta eredményesen bizonyítani, a bíróság a felperes által követelt egymillió forinttal szemben *ötszázezer forint nem vagyoni kártérítést* állapított meg a nem vagyoni hátrány kiküszöböléséhez.

⁸³ Fővárosi Bíróság 1.P.20.000/2004/1.

2. Diszkrimináció tilalma

A diszkrimináció magától értetődően sérti az emberek egyenlőségének elvét, az emberi jogok egyetemes érvényesülését.⁸⁴ Az egyenlőség elvének biztosítása érdekében az államnak kettős kötelezettséget kell vállalnia. Egyfelől az egyforma, vagy legalábbis egymással összehasonlítható helyzetben levőket egyformán kell kezelnie, másfelől pedig az egymástól eltérő helyzetben levők esetében különböző bánásmódot kell érvényesítenie.⁸⁵

A diszkrimináció tilalma egy speciális helyzetű, különleges jog, amely eltérően a szabadságjogoktól nem az egyén cselekvési lehetőségét biztosítja, ahová az állam nem avatkozhat be (ilyen például a gyülekezési jog, vallásszabadság), hanem az állami védelmet garantálja a hátrányos megkülönböztetéssel szemben. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy akkor alaptörvénysértő a megkülönböztetés, ha annak alapja olyan tényező, amelyet az egyén nem tud befolyásolni. A diszkriminációnak számtalan esete lehet, ezek közül az Alaptörvény a leginkább jellemzőeket nevesíti, úgymint a „faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel” tilalmát.⁸⁶

Az Alkotmánybíróság többször is foglalkozott a diszkriminációval. A 9/1990. (IV. 25.) AB határozatban is, kimondta, hogy: „a megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni”.

A lényeges személyiségjegyek alapján tett önkényes, indokolatlan megkülönböztetés a magánjogi viszonyokban is szankcionálható. A szankciók közül leginkább a kártérítés biztosít hatékony magánjogi védelmet, amelyet a kártérítési felelősség szabályai mellett lehet alkalmazni, ide értve a nem vagyoni kártérítést – az Új Ptk. tervezete szerint a sérelemdíjat – is.⁸⁷

⁸⁴ BOKORNÉ Szegő Hanna, KÖRNYEI Ágnes: A diszkrimináció tilalmának modern felfogása, *Acta Humana*, 2001. (12. évf.) 43. no. 24. p.

⁸⁵ SZEMESI Sándor: A diszkrimináció tilalma az emberi jogok európai rendszerében és a magyar jogrendben, *Kül-Világ*, 2010. (7. évf.) 4. sz. 2-13. p.
(http://epa.oszk.hu/00000/00039/00023/pdf/EPA00039_kulvilag_2010_04_szemesi.pdf) (Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)

⁸⁶ Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés

⁸⁷ Dr. VÉKÁS Lajos: Egyenlő bánásmód polgári jogi viszonyokban? *Jogtudományi Közlöny*, 2006. (61. évf.) 10. sz. 363-364. p.

A hátrányos megkülönböztetést megvalósító magatartások körét taxatív törvényi felsorolásának hiányában a bírói gyakorlat munkálta, munkálja ki. Az egyik esetben megállapította a bíróság a felperesek egyenlő bánásmódhoz fűződő személyiségi jogainak megsértését azzal, hogy a mozgássérült és kerekes székekkel közlekedő felperesek az alperesek tulajdonában álló pénzügyi és biztosító társaság épületébe nem tudtak bejutni.⁸⁸

A következő – a médiában is nagy visszhangra talált – esetben a bíróság fejenként *hatszáz ezer forint nem vagyoni kártérítés* megfizetésére kötelezte az egyik fővárosi söröző üzemeltetőjét, aki azt az utasítást adta a rendbontások megelőzésére a pultosoknak, hogy feketéket ne szolgáljanak ki. A bíróság szerint a söröző üzemeltetője ezzel megsértette a felperesek egyenlő bánásmódhoz való jogát és emberi méltóságát.⁸⁹

Az első fokon eljáró bíróság a nem vagyoni kártérítésről szóló rendelkezés körében kifejtette, hogy a jogsértés súlya jelentős, a borszínre tekintettel való megkülönböztetés súlyos, az emberi méltóságot mélyen érintő jogsértés, a bíróság így a magasabb összegű kártérítést megalapozottnak találta. A bíróság nem vagyoni kárként köztudomásúnak elfogadta, hogy az emberi méltóságukat súlyosan sértő megkülönböztetés mélyen érinthette a felpereseket. Értékelte azt is, hogy a felperesek az eset után egy újságíró társaságában újabb látogatást tettek a szórakozóhelyen, amikor a kiszolgálás ismét elmaradt, így a megaláztatás ismét jelentkezett.

A nem vagyoni kártérítés összegének megállapítása során a bíróság kitért arra, hogy a felróhatóságot jelentősnek találta, így - figyelemmel a bírósági gyakorlatra is - különösen a jogsértés súlyára, ismétlődésére, felróhatóságára - a fajgyűlöleti indíték hiányában is - a felperes által igényelt fejenként hatszáz ezer forint nem vagyoni kártérítést a Ptk. 206. §-a alapján a jogsértéssel arányban állónak találta, és ennek megfizetésére kötelezte az alperest.

A felperesek is ennyiben határozták meg a követelésüket, amit az ítélet fényében a bíróság nem ítelt eltúlzottnak. Jelen döntés sokak szerint kiemelt jelentőséggel bír, és komoly változást hozhat a kártérítés mértékét érintő bírósági gyakorlatban az ún. vendéglátóipari diszkrimináció megítélése terén, hiszen az ilyesfajta diszkrimináció miatt indított ügyekben eddig általában száz – százötvenezer forintos kártérítések születtek.⁹⁰

⁸⁸ BH1995. 698.

⁸⁹ 1-H-PJ-2011-411 határozat

⁹⁰ <http://karterites.hu/2012/02/millios-karterites-diszkriminacio-miatt/> (Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)

A következő esetben az vezetett az egyenlő bánásmódhoz fűződő jog megsértésére, hogy alperes megtagadta felperes vakvezető kutyával történő belépését egy üzletbe, amit a bíróság többek között *ötszázezer forint nem vagyoni kártérítéssel* szankcionált.⁹¹ A bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogsértés megtörtént, annak súlya ebben az esetben önmagában megalapozza a felperes által megjelölt kárösszeget. Mivel az összeget a jogsértéssel arányban állónak vélte, a további bizonyítást is szükségtelennek tartotta, így sem tanúmeghallgatásra, sem a felperes személyes előadására nem volt szükség. Az ítélkező bíró hangsúlyozta, hogy a személyhez fűződő jog megsértése minden esetben szükségképpen eredményez bizonyos nem vagyoni hátrányt a sérelmet szenvedett személynél, amely jellegéből adódóan sohasem bizonyítható számszakilag teljes precizitással. Jelen esetben a jogsértés megalázó jellege, az ehhez kapcsolódó nyilvánosság, s a felperes fogyatékoságából eredően az átlaghoz képest nagyobb sérülékenysége mind-mind olyan tény, amely az összes körülmény együttes figyelembevételével a követelt összeget maradéktalanul megalapozza.

⁹¹ Fővárosi Bíróság 40.P.26.486/2009/5. számú ítélete

3. A jóhírnévhez való jog

A jóhírnév a személy társadalomban betöltött szerepének értékelését befolyásoló ismereteket jelenti. Az egyén hírnevét annak társadalmi értékelésének a befolyásolására alkalmas tényállások, tény- és adatközlések határozzák meg.⁹² A jóhírnévhez való jog minden embert megillet, a jog megsértésétől való tartózkodás pedig mindenkit kötelez. A Ptk. alapján „a személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jóhírnév védelmére is. A jóhírnév sérelmét jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, híresztel, vagy való tényt hamis színben tüntet fel.”⁹³ A hírnév védelme objektív, általában független a jogsértő szándékától, felróhatóságától, a jó- vagy rosszhiszeműségtől, a megsértett hírnevének helyreállítása akkor is szükségszerű, ha a valótlan vagy megtévesztő közlés senkinek fel nem róható tévedésen alapszik. A jogsértés megítélésénél nem lehet döntő szerepe a közölt tényállások súlyának sem.⁹⁴

A személyhez fűződő jogok között a testi sérülésekkel együtt járó esetekkel szinte megegyező számú becsület és jóhírnév megsértésére irányuló kereseti igénnyel találkozunk.⁹⁵

A bíróság egy per során megállapította, hogy alperesek az megsértették a felperes jóhírnév védelméhez fűződő személyiségi jogát azzal, hogy az I. rendű alperes a 2. rendű alperes által működtetett televíziócsatorna egyik adásában valótlanul állította, hogy felperes „magát szurkáló droglovag” lett volna, illetve felperes emberi méltóságát sértő kijelentéseket is tett.⁹⁶ A bíróság ebben az esetben az összecszerűség tekintetében a kialakult gyakorlat figyelembevételével, az összes körülmény mérlegelésével *négyszázezer forint nem vagyoni kártérítéssel* látta kompenzálhatónak felperes személyiségi jogi sérelmét – a felperes által követelt ötszázezer forinttal ellentétben. A bíróság a nem vagyoni kártérítés megállapított összegének indoklásában kifejtette, hogy a bíróság a jogsértés tárgyi súlyát kifejezetten súlyosnak ítélte meg. A bíróság szerint személyiségi jogi szempontból nem tolerálható, hogy a perbeli típusú megjegyzések hangozzanak el következmény nélkül egy televíziós adásban.

A bíróság mérlegelési körébe vonta azt is, hogy a felperes nyilvános rádióműsorban a megítélendő kártérítéssel kapcsolatban viccelődő előadást is tett. Mivel

⁹² PETRIK: A személyiség jogi védelme I. m. 85. p.

⁹³ Ptk. 78. § (1)-(2) bekezdés

⁹⁴ Szerk. KATONÁNE Soltész Mária: Emberi jogok hazánkban, Franklin Nyomda, Budapest, 1988. 150. p.

⁹⁵ FÉZER: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 253. p.

⁹⁶ Fővárosi Bíróság 19.P.24.481/2010/5. számú ítélete

a bíróság szerint a felperestől is megkívánható az, hogy a saját maga által kezdeményezett peres eljárást komolyan vegye, ezt a körülményt a felperes terhére értékelte.

Alperes fellebbezése folytán az ügy az Ítéltábla elé került,⁹⁷ amely a nem vagyoni kártérítés összegét *kétszázezer forintra mérsékelte*, mert az első fokon megítélt összeget eltúlzottnak tartotta. A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság által megállapított nem vagyoni kártérítés összegét mérlegelési jogával élve leszállította, mert megítélése az volt, hogy a felperes korábban saját magáról, személyéről hasonló tartalmú nyilatkozatokat tett. Az általa tett közlések önmagukban alkalmasak voltak arra, hogy a felperessel szemben kedvezőtlen megítélés alakuljon ki, így az alperesi közlések csak részben befolyásolhatták a felperes személyének a megítélését. Az alperes egy kétségtelenül erőteljes véleményt fogalmazott meg, azonban ez a felperes személyének az értékelését, a köznapi életben való megítélését nem befolyásolta oly mértékben, hogy az az elsőfokú bíróság által megállapított nem vagyoni kártérítésösszegezését indokolta volna.

Egy másik ügyben a bíróság megállapította, hogy az alperes azzal, hogy az általa kiadott napilapban olyan hamis látszatot keltett, hogy a felperes vezette Foglalkoztatási Szövetség nem szabályosan nyert el egy pályázatot, valamint annak valótlan állításával, hogy a felperes vezette szövetségnek tizenötmillió forintot kellett volna visszafizetnie az Országos Foglalkoztatási Közalapítványnak, megsértette a felperes jóhírnév védelméhez fűződő személyiségi jogait.⁹⁸ A bíróság *ötszázezer forint nem vagyoni kártérítés* megfizetésére kötelezte az alperest. A bíróság a megállapított jogsértések tárgyi súlyát nem találta jelentéktelennek, de nem is ítélte meg kiemelkedőnek. A bíróság szerint figyelemmel kellett lenni arra a körülményre is, hogy a felperes egyértelműen közszereplőnek minősül, ami azt jelenti, hogy az átlagosnál jobban kell tűrnie a kritikai megjegyzéseket, ami azonban nem terjed ki a valótlan tényállításokra. A felperes előadta, hogy a cikk tartalma miatt magyarázkodásra kényszerült, illetve ez további esetleges közéleti pályafutását is negatív módon befolyásolhatja. A felperes tájékoztatást kapott a bíróságtól arra nézve, hogy a hátrányok tekintetében bizonyítást ajánlhat fel, ám ő úgy nyilatkozott, hogy ebben a körben további bizonyítást nem kér. A bíróság mindezekre figyelemmel, tekintettel valamint az összegezés tekintetében kialakult bírói gyakorlatra a nem vagyoni kártérítés összegét – a követelt hárommillió forinttal szemben - *ötszázezer forintban* állapította meg.

⁹⁷ Fővárosi Ítéltábla 2. Pf.20.561/2011/3. számú ítélete

⁹⁸ Fővárosi Bíróság 19.P.27.243/2010/9. számú ítélete

4. Képmás- és hangfelvételhez való jog

A képmás definícióját aképpen határozhatjuk meg, hogy az „az ember külső megjelenésének valamilyen – tárgyi – eszközzel való észlelése, rögzítése és utánképzése, többszörözése, azaz ábrázolása.”⁹⁹ A képmás az emberi személyiség nagyon fontos része, annak megkülönböztetésének eszköze. Az ember, mint személyiség megjelenítésére, megkülönböztetésére és azonosítására szolgál a külső világban.¹⁰⁰ Képmásunk közvetlenül kifejezi a külső világban a jellemünket, értelmi és érzelmi világunkat, indulatainkat, társadalmi szerepünket, ezáltal a személyiség megvalósítását teszi lehetővé.¹⁰¹

Az Alaptörvény külön nem nevesíti a képmás és hangfelvétel oltalmát, így ezt a jogot az általános személyiségi jogból lehet kibontani.

A Ptk. szól arról, hogy védi a képmást és a hangfelvételt. A törvény szerint a személyhez fűződő jogok megsértését jelenti a más képmásával vagy hangfelvételével kapcsolatos bármiféle visszaélés. Képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához az érintett személy hozzájárulása szükséges. Ez alól szűk körben, a nyilvános közszereplés esetében enged kivételt a törvény, valamint az eltűnt és egyes büntetőeljárás alatt álló személyről készült képmást illetve hangfelvételt bizonyos kivételes esetekben a hatóság engedélyével fel szabad használni.¹⁰²

A bíróság megállapította, hogy az alperes azzal, hogy az általa kiadott napilapban a felperes fényképét a felperes hozzájárulása nélkül közölte, megsértette a felperes képmás védelméhez fűződő személyiségi jogait, valamint büntetett előéletűnek nevezésével megsértette a felperes jóhírnév védelméhez fűződő személyiségi jogait.¹⁰³ Ezt a jogsértést a bíróság *háromszázezer forint nem vagyoni kártérítéssel* látta kompenzálhatónak.

A bíróság szerint jelen perben nem volt vitatott az, hogy a perbeli képek a felperest ábrázolták, és az sem, hogy ő azok közzétételéhez engedélyt nem adott. A felperes az igényelt nem vagyoni kártérítés mértékét ötszázezer forintban határozta meg. Előadta, hogy a cikk nyomán lakókörnyezetében társadalmi megítélése negatív irányba változott, baráti, magánéleti kapcsolatai súlyosan beszűkültek. A tényleges

⁹⁹ PETRIK: A személyiség jogi védelme. A sajtóhelyreigazítás, I. m. 131. p.

¹⁰⁰ PETRIK: A személyiség jogi védelme. A sajtóhelyreigazítás, I. m. 135. p.

¹⁰¹ TÖRŐ: Személyiségvédelem a polgári jogban I. m. 507-513. p.

¹⁰² Ptk. 80. § (1) – (3) bekezdés

¹⁰³ Fővárosi Bíróság 19.P.21.530/2007/7. számú ítélete

következmények körében a felperes személyes előadásán kívül a felperes édesanyjának tanúvallomása állt a bíróság rendelkezésre, azonban gyakorlatilag a tanú és a felperes egyezően adták elő, hogy a cikk nyomán a lakókörnyezetben a felperes megítélése negatív módon változott, illetve a felperes magánéleti, baráti kapcsolataiban szűkülés következett be. A bíróság ugyanakkor figyelembe vette, hogy többszörös jogsértés forog fenn. A bíróság a mérlegelés körébe vonta azt is, hogy a felperes korábbi kommandósok általi elvitele, valamint az a tény, hogy helyben is ismert volt a maffia-perben történő „szereplése” már önmagában alkalmas arra, hogy a felperes megítélését negatív módon befolyásolja.

A bíróság a jogsértést nem találta jelentéktelennek, de nem is ítélte meg kiemelkedő jelentőségűnek, ezért az összes körülmény figyelembevételével, mérlegeléssel, a nem vagyoni kártérítés nagyságát *háromszázezer forintban* állapította meg.

Egy másik ügyben megállapította a bíróság, hogy az alperes megsértette a felperes képmáshoz fűződő személyiségi jogát azzal, hogy egy napilapba a felperesről annak hozzájárulása nélkül felismerhető fényképfelvételt tett közzé, ami az ítélet szerint *másfélmillió forintjába* került az alperesnek.¹⁰⁴ A fénykép azután készült, hogy felperes – mint a pénzszállító autó kísérésére rendelt őr - egyik alkalommal társával készpénzt szállított, és két fegyveres kirabolta őket. A felperes a támadókra célzott lövéseket adott le, melynek következtében az egyik támadó sérülést szenvedett. Az alperesi napilap kétszer is közölte az esetet olyan címekkel és tartalommal, amely a felperes tettét bíráló hangnemben annak felelőtlenségét emelte ki. Az egyik cikk illusztrációjaként szolgált a jogsértést megalapozó, felperest ábrázoló fényképfelvétel, amelynek közléséhez a felperes nem járult hozzá. A felperes keresetében hárommillió-ötszázezer forintban határozta meg a követelt összeget.

A bíróság a felvételtől megállapította, hogy azon a felperes felismerhetően szerepel. Nem találta elfogadhatónak azt az alperesi védekezést, hogy a sérelmezett felvétel a helyszínt, és nem kifejezetten a felperest ábrázolta. A kép valóban nem portré, azonban a bíróság szerint a felperes képmása vitathatatlanul bemutatásra került rajta. Az indoklásban kifejtette a bíróság, hogy a felperesnek különös jogsérelmet elsősorban az jelentett az engedély nélküli közléssel összefüggésben, hogy az elkövetők viszonylag egyszerűen azonosíthatták, így alappal tarthatott azok megtorlásától. A felperes perbeli

¹⁰⁴ Fővárosi Bíróság 26.P.20.711/2007/9. számú ítélete

nyilatkozata során hivatkozott arra, hogy a nyomozás során a rendőrhatalóság is figyelmeztette az esetleges veszélyre, mert az egyik elkövető szabadlábon bujkál. Másodsorban a kép megjelenése folytán a felperes közvetlen környezete is azonosíthatta a felperest, mint aki az adott esemény helyszínén jelen volt, és részese volt az eseményeknek. Ebből kifolyólag a felperest többen is megkeresték kérdéseikkel, amivel egyébként nem kellett volna számolnia, és nyilvánvalóan nagyfokú megterhelést jelentett számára. A bíróság mindezekre tekintettel másfélmillió forintban látta kompenzálhatónak a felperest ért sérelmet.

A következő esetben az képezte személyiségi jogsértés tárgyát, hogy az alperesek a felperessel korábban folytatott magánbeszélgetések anyagát annak hozzájárulása nélkül egy sajtótájékoztatón nyilvánosságra hozták, ezzel megalapozva a felperes hangfelvétel védelméhez fűződő személyiségi jogainak megsértését.¹⁰⁵ A felperes nem vagyoni kártérítésre is igényt tartott, amelynek mértékét tizenötmillió forintban kérte meghatározni. Indoka az volt – egy ilyen meglehetősen nagy összeg követelésére –, hogy teljes addigi pályafutása zárójelbe került, az általa vezetett gazdasági társaság is gyakorlatilag tönkrement, elvesztette megrendelőit, üzleti életben való részvétele teljességgel ellehetetlenült. Felsőoktatásban végzett tevékenysége is nehézségekbe ütközik a jövőben, ezenkívül folyamatosan magyarázkodásra kényszerült, életét a közlések ellehetetlenítették. Az alperesek szerint viszont semmilyen kár bekövetkezését a felperes igazolni nem tudta, és erre nézve bizonyítást sem ajánlott fel. A bíróság kötelezettségének megfelelően tájékoztatta a felperest arról, hogy a követelt összeg nagyságára is figyelemmel a kár bekövetkezése ilyen mértékben köztudomású tényként nem értékelhető, ezért a felperes bizonyítási körébe tartozik a kár nagyságának, illetve az okozati összefüggésnek az igazolása. A felperes a tájékoztatást tudomásul vette, ezt követően olyan nyilatkozatot tett, hogy kárigényét nem tartja fenn, noha a kár kétségtávolan bekövetkezett, de bizonyítást saját személyes előadásán túlmenően nem kíván tenni.

A bíróság végül *egymillió-kettőszázezer forint nem vagyoni kártérítést* szabott ki ítéletében. A bíróság szerint vitathatatlan tény, hogy a felperes a közte és egy másik személy között folytatott beszélgetés nyilvánosságra hozatalához hozzájárulását nem adta. A bíróság jelen esetben a jogsértés tárgyi súlyát jelentősek találta, hiszen az egy olyan eseménysorozatot indított el, amely jelentősen érintette a felperes személyét.

¹⁰⁵ Fővárosi Bíróság 19.P.25.186/2009/12. számú ítélete

A bíróságnak azt is mérlegelési körébe kellett vonnia, hogy a perbeli közlésen kívül az adott időszakban gyakorlatilag felleltározhatatlan, számtalan egyéb közlemény foglalkozott hasonló tartalommal, a bíróságnak pedig csak a per tárgyává tett közlés kapcsán kimutatható közvetlen hátrányokat kell vizsgálnia. A bíróság ezért az összes körülmény mérlegelésével alapvetően úgy ítélte meg, hogy a közöltek egy folyamat fontos pontját képezték, amelyek további közlések alapjául szolgáltak. Ezek kétséget kizáróan negatívan érinthették a felperes személyét, és alkalmasak voltak a róla alkotott kép negatív befolyásolására. A bíróság figyelemmel volt a következményekre vonatkozó bizonyítás elmaradására is. Mindezekre tekintettel a bíróság a nem vagyoni kártérítés mértékét egymillió-kétszázezer forintban állapította meg, ezt meghaladóan a felperes nem vagyoni kártérítés iránti kereseti kérelmét a bírói gyakorlat ismeretében is súlyosan eltúlzottnak ítélte meg.

5. Munkához való jog

Mindenkit megillet a munka szabadsága, mint személyiségi alanyi jog. A személy a polgári jogi személyiségvédelem szabályai szerint bárkitől követelheti, hogy ne akadályozza, ne gátolja őt munkaképességének kialakításában, szabad fejlesztésében, megvalósulásában, valamint munkaereje, munkaképessége társadalmi érvényesítésének szabadságában.¹⁰⁶

Az Alaptörvény értelmében a munkához való jog nemcsak jog, hanem egyben kötelezettség is, hiszen a legmagasabb szintű jogforrásunk úgy rendelkezik, hogy „mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához. Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.”¹⁰⁷

A munkához való jog jelentőségét az adja, hogy „az ember személyiségének kiteljesedését alapvetően a társadalmilag hasznos munkavégző tevékenysége biztosítja. A munkavégzés ezért a személyiség elsőrendű fontosságú megnyilvánulása, amely a munkához való jog alkotmányos deklarációján és a munkajogi szabályok keretein túlmenően, mint személyhez fűződő jog, közvetlenül a Ptk. 75. §-a alapján a törvény védelme alatt áll. Ezért a munkáltatónak az a jogellenes intézkedése, amellyel a dolgozót akadályozza, korlátozza a munkaviszony keretében való munkája végzésében, vagy jogellenesen elzárja a dolgozót attól, hogy munkáját végezhesse - a közalkalmazotti, illetve munkaviszonyra vonatkozó jogszabályok megszegésén túlmenően -, az ember személyhez fűződő jogát is közvetlenül sérti.”¹⁰⁸

Az alábbi jogesetben megállapította a bíróság, hogy az alperes azzal, hogy a felperest nem hozta olyan helyzetbe, hogy más munkát tudjon vállalni, munkavégzéshez való jogát sértette.¹⁰⁹ Ezzel összefüggésben azzal, hogy a TAJ kártyáját részére nem adta át sértette a szociális biztonsághoz fűződő jogát is. A felperes nem vagyoni kárait hárommillió forintban határozta meg. A bíróság ezt az igényt eltúlzottnak találta. A felperes nem vitásan huzamosabb ideig – öt hónapon át - volt kénytelen elszervezni egy olyan állapotot, ami miatt kizárólag mások segítségével tudta létfenntartási szükségleteit megoldani, azonban a kialakult bírói gyakorlat alapján a bíróság ennek kompenzálására

¹⁰⁶ TÖRÖ: Személyiségvédelem a polgári jogban, I. m. 257. p.

¹⁰⁷ Alaptörvény XII. cikk (1)-(2) bekezdés

¹⁰⁸ BH 1999. 409.

¹⁰⁹ Fővárosi Bíróság 22.P.25.913/2008/6.

kétmillió forintot elegendőnek tartott, ezért ezen összeg megfizetésére kötelezte az alperest.

A következő ismertetni kívánt perben a bíróság megállapította, hogy a II. r. alperes azzal, hogy I. rendű alperes képviselőjével közölte, hogy a felperes büntetőjogi elmarasztalásban részesült - aminek következtében alperes munkája nemkívánatossá vált, - megsértette a felperes magántitok védelméhez való jogát, valamint munkához való jogát.¹¹⁰ Következésképp a felperes az újabb elhelyezkedési nehézséget és a lelki megpróbáltatást hozta fel. A munkakeresés tényét a felperes igazolta, a lelki következményeket pedig a bíróság köztudomású tényként értékelte.

A bíróság *kétszázötven-ezer forint* és annak törvényes kamatainak megfizetésére kötelezte a II. rendű alperest. A nemvagyoni kártérítés mértékének meghatározásánál a bíróság figyelemmel volt az eset összes körülményeire, különös tekintettel a jogsértés tárgyi súlyára, a tényleges következményekre és az összecszerűség tekintetében kialakult bírói gyakorlatra. Ebben az ügyben is utal a bíróság arra, hogy a Pp. alapján a hátrányok adott esetben köztudomású tényként is értékelhetők. A bíróság a jogsértés tárgyi súlyát nem találta jelentéktelennek a jelen esetben.

A bíróság figyelembe vette azt is, hogy eredeti kereseti kérelmében a felperes ilyen összegű nemvagyoni kártérítést jelölt meg. A bíróság szerint nem merült fel olyan indok, tény vagy körülmény, amely a nemvagyoni kártérítés időközbeni felemelését indokolta volna. A bíróság figyelembe vette azt is, hogy önmagában az a körülmény, hogy a felperes időközben vagyoni kártérítési igényétől elállt, még nem indokolja automatikusan a nemvagyoni kártérítési igény felemelését.

¹¹⁰ Fővárosi Bíróság 19.P.23.500/2006/26. számú ítélete

ZÁRÓ GONDOLATOK

Az általam megvizsgált ítéletekben a leggyakrabban néhány százezer forint és alig több, mint egymillió forint között mozog a megítélt nem vagyoni kártérítések összege.¹¹¹ Az összecszerűség szempontjából a bíróságok leggyakrabban a bírói gyakorlatra, a jogsértés tárgyi súlyára, az esetet övező nyilvánosságra, a jogsértés ismétlődésére, a felperes közszereplő voltára, illetve a felróhatóság mértékére hivatkoztak. Jelen volt, mint szempont az is, hogy a jogsértés csak a felperes személyes sértettségére hatott-e, vagy annál több történt, mennyire volt megalázó a jogsértés, a felperes valamilyen fogyatékosága alapján sérülékenyebb volt-e, mint az átlag, illetve milyen következmények léptek fel. Ezek a szempontok azonban nem teljesek, nem lehetséges róluk semmilyen zárt felsorolást adni. Arra a következtetésre kell tehát jutnunk, hogy az „eset összes körülményeinek mérlegelése” elkerülhetetlen, nincsen helyette más, egyszerűbb módszer. A bírónak ezt a nagy mérlegelési szabadságát még az attól való félelem sem változtathatja meg, hogy ítéleteikben esetleg a másodfok által „elvárt” döntést hozzák, tartva attól, hogy ellenkező esetben a saját személyüket érné hátrány.

A tárgyalásokon sor került arra, hogy a bíróság a személyiségi jogsértésből fakadó hátrány bizonyítására hívta fel a felperest, ami gyakorlatilag abban nyilvánult meg, hogy a felperes előadta, azt - amit bizonyítani egyébként sem lehet, - hogy őt az eset mélyen sértette, megalázta, stb. Ez a gyakorlat azonban már nem sokáig él, köszönhetően az Új Ptk. idevágó rendelkezéseinek.

Az is megállapítható, látva a megítélt összegeket, hogy a testi sérülésekben realizálódó nem vagyoni kártérítés iránti perekben nem ritkán nagyságrendekkel magasabb kártérítési összeget megállapító ítéletek születnek. Körükben gyakran találkozni több (tíz) millió forintos összegekkel, ami a személyiségi jogsértések körében csak a súlyosabb jogsértések következtében fordul elő.¹¹²

Míg szinte mindennaposak az arról szóló hírek, hogy külföldön milyen nagy összeget ítélt meg éppen nem vagyoni kártérítésként,¹¹³ Magyarországon szakmai körökben sokan elégedetlenségüknek adnak hangot az összegek alacsony volta miatt.

¹¹¹ 1. számú melléklet

¹¹² FÉZER: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 131-132. p.

¹¹³ Például: A bíróság 256.000 EUR fájdalomdíjat ítél meg Sabrina Settlor képmáshoz való jogának megsértése miatt (LG Hamburg 324 O 280/01). A bíróság 1.200.000 EUR Schmerzensgeldet ítél meg Boris Becker képmáshoz fűződő jogának megsértéséért (LG München 21 O 17367/03).

Némely, a témában járatos ügyvéd szerint a jelenlegi ítéletek nem jelentenek kellő visszatartó erőt, mint azt a több tízmilliós kártérítésekről szóló ítéletek nyilván tennék.¹¹⁴

Végző következtetésül levonhatjuk: a hatályos magyar jogban létező nem vagyoni kártérítés jelen formájában alkalmatlan a modern polgári joggal szemben támasztott hatékony személyiségvédelmi funkció ellátására. A reparálhatatlan sérelem esetén alkalmazott pénzbeli kártérítés inkább szolgál büntető jellegű, mintsem a polgári jogra jellemző reparációs funkciót.¹¹⁵ A Magyarországon hamarosan révbe érő polgári jogi rekodifikáció, azzal együtt pedig a sérelemdíj remélhetőleg enyhít majd ezen a problémán. A jogintézmény alkalmazási körének szűkítése semmiképpen sem járható út, annak törvényi feltételekkel való megszorítása általános személyiségvédelmi funkciójától fosztaná meg.¹¹⁶ Dolgozatomat a bíróságok józanságának és személyes elkötelezettségének reményében a következő idézet jegyében zárom:

„Egyedül a bíróság az, amely megőrizheti az intézmény komolyságát, méltóságát és tekintélyét.”

(Lábady Tamás)

¹¹⁴ TÓTH L.: Alacsony kártérítés? Pesti Ügyvéd 2005. 9. sz. 8-9. p.

¹¹⁵ FÉZER Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, I. m. 12. p.

¹¹⁶ GÁTOS: Lábady Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata, I. m. 64. p.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BOKORNÉ Szegő Hanna, KÖRNYEI Ágnes: A diszkrimináció tilalmának modern felfogása, Acta Humana, 2001. (12. évf.) 43. no. 24. p.
2. EÖRSI Gyula: Kötelmi jog. Általános rész, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993. 271. p.
3. FÉZER – HAVASI – CSÉCSY – VARGA – TÓTH: A kártérítési jog magyarázata, Complex Kiadó, Budapest, 2010. 12., 281-286., 304., 312., 333. p.
4. FÉZER Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, HVG-Orac Kft., Budapest, 2011. 12., 131-132, 252-253. p.
5. Dr. GÁTOS György: Lábady Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata, Magyar jog, 1993. (41. évf.) 1. sz. 63. p.
6. GÖRÖG Márta: Régi-új kihívások a személyiségi, személyhez fűződő jogi védelem előtt, In.: Miskolci konferenciák 2011, Javítandó és jobbítható elemek a Ptk. kodifikációjában, Novotni Kiadó, Miskolc, 2012. 49. p.
7. HALMAI Gábor - TÓTH Gábor Attila: Emberi jogok, Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 527. p.
8. HORECZKY Károly: A nem vagyoni kártérítés jogintézménye, Gazdaság és jog, 1996. (4. évf.) 2. sz. 14-15. p.
9. Szerk. KATONÁNÉ Soltész Mária: Emberi jogok hazánkban, Franklin Nyomda, Budapest, 1988. 150. p.
10. KISS Tibor: Nem vagyoni kár vagy sérelemdíj, Jogtudományi Közlöny 2007. (62. évf.) 4. sz. 165-171. p.
11. LÁBADY Tamás: A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992. 33. p.
12. Dr. PÁL Edith: Claimdata, a nem vagyoni kártérítés doktora, Beszélgetés Bárdos Péter ügyvéddel és Bárdos Péterné irodavezetővel, Ügyvédvilág, 2010. 9. szám
13. Dr. LANCZNER Gabriella: A nem vagyoni kártérítés problémaköre a munkajogi gyakorlatban, Magyar Jog, 1995. (42. évf.) 6. sz. 342. p.
14. PETRIK Ferenc: Személy vagy személyiség. Az Új Ptk. személyiségi jogi rendelkezései, Jogtudományi Közlöny, 2001. (99. évf.) 5. sz. 274. p.
15. Dr. PETRIK Ferenc: A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992. 21., 85., p.

16. PETRIK Ferenc: A személyiség jogi védelme. A sajtóhelyreigazítás, HVG-ORAC, Budapest, 2001. 131., 135. p.
17. SZEMESI Sándor: A diszkrimináció tilalma az emberi jogok európai rendszerében és a magyar jogrendben, Kül-Világ, 2010. (7. évf.) 4. sz. 2-13. p.
18. Dr. TÖRŐ Károly: A nem vagyoni kártérítés gyakorlati kérdései, Magyar Jog, 1992. (39. évf.) 8. sz. 435., 449-453. p.
19. TÖRŐ Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. 141., 257., 507-513. p.
20. TÓTH L.: Alacsony kártérítés? Pesti Ügyvéd 2005. 9. szám 8-9. p.
21. UJVÁRINÉ Antal Edit: Felelősségtan, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2002. 49., 65. p.
22. VÉKÁS Lajos: Egyenlő bánásmód polgári jogi viszonyokban? Jogtudományi Közlöny, 2006. (61. évf.) 10. sz. 363-364. p.
23. Dr. VÉKÁS Lajos: Sérelemdíj-fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében, Magyar jog, 2009. (52. évf.) 4. sz. 193., 198-199. p.
24. ZAKARIÁS Kinga: Az emberi méltóság elve, Jogtudományi Közlöny, 2011. (66. évf.) 12. szám 653. p.

INTERNETES FORRÁSOK

1. <http://www.biztositas.hu/Hirek-Informaciok/Biztositasi-szemle/2008-oktober/nemvagyoni-karterites-szabalyozasa.html>
(Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)
2. <http://karterites.hu/2012/02/millios-karterites-diszkriminacio-miatt/>
(Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)
3. [www.jogiforum.hu/publikaciok/filephhsmied_nem_vagyoni_kar\(jf\).pdf](http://www.jogiforum.hu/publikaciok/filephhsmied_nem_vagyoni_kar(jf).pdf)
(Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)
4. [www.jogiforum.hu/publikaciok/filephhsmied_nem_vagyoni_kar\(jf\).pdf](http://www.jogiforum.hu/publikaciok/filephhsmied_nem_vagyoni_kar(jf).pdf)
(Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)
5. <http://www.ugyvedvilag.hu/laparchivum.php?ref=332>
(Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)

JOGFORRÁSOK

1. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
2. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
3. Új Ptk. Tervezete
<http://www.kormany.hu/download/0/d7/70000/%C3%9Aj%20Polg%C3%A1ri%20T%C3%B6rv%C3%A9ny%C3%B6nyv%20-%20a%20Kodifik%C3%A1ci%C3%B3s%20F%C5%91bizotts%C3%A1g%20Javaslat%20-%20k%C3%B6zz%C3%A9t%C3%A9telre.pdf>
(Letöltés ideje: 2012. szeptember 1.)
4. 1953. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
5. BH 1993. 356.
6. BH 1995. 516.
7. BH 1995. 698.
8. BH 1997. 435.
9. BH 1997. 556.
10. BH 1999. 409.
11. BH. 2001. 12.
12. BH. 2001. 110.
13. BH 2000. 24.
14. BH 2002. 135.
15. EBH 2000. 302.
16. BDT 2000. 569.
17. BDT 2002. 587.
18. BDT 2003. 865.
19. Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.136/2004/4.
20. 1-H-PJ-2011-411 határozat
21. 34/1992. (VI. 1.) AB határozat

22. Szegedi Ítéltábla Pf. I. 20 187/2006. számú ítélete
23. Fővárosi Bíróság 9.P.26.594/2010/4. számú ítélete
24. 23/1990. (X. 31.) AB határozat
25. Fővárosi Bíróság 1.P.20.000/2004/1. számú ítélete
26. Fővárosi Bíróság 40.P.26.486/2009/5. számú ítélete
27. Fővárosi Bíróság 19.P.24.481/2010/5. számú ítélete
28. Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.561/2011/3. számú ítélete
29. Fővárosi Bíróság 19.P.27.243/2010/9. számú ítélete
30. Fővárosi Bíróság 19.P.21.530/2007/7. számú ítélete
31. Fővárosi Bíróság 26.P.20.711/2007/9. számú ítélete
32. Fővárosi Bíróság 19.P.25.186/2009/12. számú ítélete
33. Fővárosi Bíróság 22.P.25.913/2008/6. számú ítélete
34. Fővárosi Bíróság 19.P.23.500/2006/26. számú ítélete

1. számú melléklet

Személyiségi jogsértés	Határozathozatal	Követelés (Ft)	Megítelt összeg (Ft)
1. Emberi méltóság	2010	3.000.000	1.000.000
2. Jó hírnév, becsület, emberi méltóság	2004	1.000.000	500.000
3. Egyenlő bánásmód, emberi méltóság	2011	600.000	600.000
4. Egyenlő bánásmód	2009	500.000	500.000
5. Jóhírnév	2011	500.000	200.000
6. Jóhírnév	2010	3.000.000	500.000
7. Képmás, jóhírnév	2007	500.000	300.000
8. Képmás	2007	3.500.000	1.500.000
9. Hangfelvétel	2009	15.000.000	1.200.000
10. Munkavégzés, szociális biztonság	2008	3.000.000	2.000.000
11. Munkavégzés, magántitok	2006	250.000	250.000